

Ο ΜΕΝΤΩΡ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Τὰ διαφεύγοντα τοὺς πολλοὺς, ὑφ' ἑτέρων δ'
εἰρημένα σποράδην ἢ πρὸς ἀναθήμασιν ἢ ψη-
φίσμασιν εὐρημένα παλαιοῖς πεπείραμαι συνα-
γαγεῖν, οὐ τὴν ἄχρηστον ἀθροίζων ἱστορίαν,
ἀλλὰ τὴν πρὸς κατανόησιν ἥθους καὶ τρόπου
παραδιδούς.

Πλουτ. Νικίας 1, 5

Ο ΜΕΝΤΩΡ, Χρονογραφικὸ καὶ Ἱστοριοδιηγητικὸ Δελτίο τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας,
ἐκδίδεται τὸν Ἀπρίλιο, Ἰούνιο, Ὀκτώβριο καὶ Δεκέμβριο κάθε ἔτους
μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ, ὁ ὁποῖος συντάσσει τὰ ἀνυπόγραφα κείμενα.

Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ:

Πρὸς τοὺς Ἐταίρους: 149-153 • Ὁ ἐορτασμός τῆς ἐπετείου: 154-167 • Ὁ ἄλλος
Μαραθὼν καὶ ἡ Jacqueline de Romilly: 168-169 • Ὁ Μαραθὼν, οἱ Θερμοπύλες καὶ
τὸ '21: 170-171 • Ἀπόψεις γιὰ τὸ πεδῖον τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος: 172-177 •
Ἐπειτακὴ φιλολογία: 178-179 • Μαραθὼν καὶ Σάπτρα: 180-183 • Περιεχόμενα τοῦ
Εἰκοστοῦ Τρίτου Τόμου τοῦ *Μέντορος* 2010: 184.

Ἐκδοτικὴ φροντίδα Ἐλευθερίας Κονδυλάκη Κόντου

ISSN 1105-7181

© Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, Πανεπιστημίου 22, 106 72 Ἀθήναι
Fax 210 3644996 • τηλ. 210 3625531 • secr@archetai.gr • www.archetai.gr

Ο ΜΕΝΤΩΡ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΡΙΤΟ • ΤΕΥΧΟΣ 98 • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2010

Πρὸς τοὺς Ἐταίρους

Η ΧΑΜΕΝΗ ΜΑΧΗ

Τὸ 1953, πὸν εἶχαν συμπληρωθεῖ 500 χρόνια ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἤμουν φοιτητὴς καὶ θυμοῦμαι καλὰ τὶς περισσότερες ἐκδηλώσεις πὸν εἶχαν γίνει στὴν Ἀθήνα, μνημόσυνα στὴν πραγματικότητα τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Διατηρῶ στὰ χαρτιά μου τὸ τεῦχος Μαΐου-Ἰουνίου (17-18) τοῦ περιοδικοῦ Κιβωτὸς πὸν ἐξέδιδε ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἀστὴρ» καὶ διηύθυναν ὁ Φώτης Κόντογλου καὶ ὁ Βασίλειος Μουσιάκης, μὲ τὸ «Θρηνητικὸν συναξάρι Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου». Πολὺ καλὸ ἀφιέρωμα στὰ 500 χρόνια εἶχε ἡ Καθημερινή (29 Μαΐου), ἡ ὁποία ἀπὸ τὶς 6 σελίδες τῆς εἶχε ἀφιέρωσει στὴν ἐπέτειο τὶς δύο. Οἱ δύο αὐτὲς σελίδες εἶναι καὶ σήμερα πολὺ διδακτικὲς γιὰ τὸ ἦθος πὸν εἶχε ὁ σοβαρὸς Τύπος τὰ χρόνια ἐκεῖνα ὅταν τὰ θέματα πὸν πραγματευόταν εἶχαν τὴ σημασία καὶ τὴ σοβαρότητα μιᾶς μοναδικῆς ἐπετείου ὅπως ἐκείνη. Μεγάλῃ ἐντύπωση εἶχε προκαλέσει τὸ λαϊκὸ μνημόσυνο τοῦ Κωνσταντίνου στὸν κινηματογράφο Παλλὰς τὸ ἀπόγευμα τῆς 29 Μαΐου. Τὸ εἶχε ὀργανώσει ὁ «Σύλλογος Ἐθνικῆς Μουσικῆς» τοῦ

Σίμωνος Καρρά με όμιλητή τὸν Νικόλαο Τωμαδάκη, καθηγητή μου στὴ Φιλοσοφική. Στὴν Ἀκαδημία, στὶς 28 Μαΐου, ἔγιναν ὁμιλίες ἀπὸ τὸν Σωκράτη Κουγέα, τὸν Κωνσταντῖνο Ἄμαντο καὶ τὸν Φαίδωνα Κουκουλέ καὶ στὸ Πανεπιστήμιο, 29 Μαΐου, ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ Δένδια καὶ τὸν Διονύσιο Ζακυθινό. Ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις γιὰ τὰ 500 χρόνια τῆς Ἀλώσεως εἶχαν χαρακτήρα αὐθόρμητο, σεμνὸ καὶ ἔγιναν σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα, χωρὶς πλατυσμούς, ὅπως ἄρμοζε στὴ σημασία τῆς.

Φέτος συμπληρώθηκαν 2500 χρόνια ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνος τοῦ 490 π.Χ.¹. Εἶναι ἡ πρώτη ἐπέτειος στὴ νεώτερη ἱστορία μας γιὰ τόσο μακρινὸ γεγονός καὶ τιμήθηκε ὅπως συνηθίζεται στὶς μέρες μας, δηλαδή στὸ κενό. Ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα ἤδη ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἀνεξαρτησίας ἦταν παραμορφωμένη στὴ συνείδηση τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ προσφορά τῆς περιορίζεται στὴ δημιουργία αἰσθήματος ἀνωτερότητας στοὺς κατοίκους τῆς χῆρας, οἱ ὅποιοι τὴν ἄλλη ἀρχαιότητα, τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων, τὴν ἀγνωστὴν ἢ τὴν ἀποσιρέφονται· τὴν ὑλική, τὰ μνημεῖα, τοὺς τόπους, τὰ καταστρέφουν συνειδητὰ γιὰ τὸ προσωπικὸ τους συμφέρον ἢ τὸ συμφέρον τῶν φίλων τους.

Ἡ ἰδέα τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος, ὅπως συμβαίνει καὶ ἐξοχῆν μὲ τίς μεγάλες, σημαντικὲς μάχες, συνδέεται μὲ τὸν τόπο ὅπου ἔγινε. Ἡ μάχη τοῦ Φαλήρου, τῆς 22 Ἀπριλίου 1827 (π. ἡ.) δὲν ἔγινε στὸν ἀνισόπεδο κόμβο οὔτε στὸν σταθμὸ τοῦ ἠλεκτρικοῦ. Ἡ ἀνάμνησή τῆς γι' αὐτὸν τὸν λόγο εἶναι φιλολογικὴ καὶ τὸ μνημεῖο μὲ τὰ ὀστὰ τοῦ Καραϊσκάκη στέκεται σ' ἓναν ἀφιλόξενο καὶ ἀγοραῖο τόπο. Ἡ μάχη τοῦ Βατερλώ κατέχει θέση στὴ συνείδηση καὶ στὸ συναίσθημα τῶν σημερινῶν Εὐρωπαίων, ἔστω κι ἂν ἔγινε πρὶν ἀπὸ 195 χρόνια². Τὸ πεδίου τῆς μάχης σώζεται ἀναλλοίωτο, ὅπως στὴν περιγραφή τοῦ Οὐγκώ. Τὴν ἀπόβαση τῶν Συμμάχων στὴ Νορμανδία, στὶς 6 Ἰουνίου 1944, μπορούμε νὰ τὴν ἀναπολήσουμε βλέποντας τὸν τόπο νὰ σώζεται ὅπως ἐκείνη τὴν ἡμέρα³.

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος δὲν ἔγινε στὸ μεγαλοπρεπὲς λεμβοδρόμιο ποῦ οἰκοδόμησε ἡ φαραωνικὴ χρηματικὴ ἀπλησία τῶν κυβερνήσεων ποῦ παρασκεύασαν τὸ 2004. Ἄν τὸν ἀνισόπεδο ἢ τὸ λεμβοδρόμιο τὰ εἶχαν κατασκευάσει οἱ δυνάστες Ρωμαῖοι, Φράγκοι, Ὄθωμανοὶ ἢ ἀκόμη Γερμανοὶ καὶ Ἴταλοὶ τοῦ '40-44, θὰ μπορούσε νὰ ἐξηγηθεῖ ἢ κατασιροφῆ. Ἐγιναν ὅμως ἀπὸ πολιτικὰ

πρόσωπα τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους παρὰ τὶς ἔντονες διαμαρτυρίες πολλῶν, πάρα πολλῶν, Ἑλλήνων. Ἄλλὰ ὅπως ὀρθὰ ὀρίζεται σὲ μιὰ ἀρχαία παροιμιώδη φράση, παχεῖα γαστήρ λεπτόν οὐ τίκτει νόον.

Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης γιὰ νὰ δικαιολογήσει, μᾶλλον γιὰ νὰ ἐξηγήσει, πολλὰς πράξεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἐπαναστάσεως ἔγραψε πὺς δὲν μπορούμε «νὰ ζητῶμεν παρὰ τοῖς δούλοις τῶν δούλων τοῦ κορανίου τὰς ἀρετὰς, δι' ὧν ἐδοξάσθησαν οἱ γεννηθέντες, τραφέντες καὶ ἀποθανόντες ὑπὸ τὴν νομοθεσίαν τῶν Λυκούργων καὶ τῶν Σολῶνων. Τὰ ἀθεμιτουργήματα τῶν Ἑλλήνων εἶναι μαθήματα τῆς Τουρκικῆς σχολῆς καὶ ἀποκνήματα τῆς δουλείας». Μὲ τὴν ἀπλὴ αὐτὴ φράση ὁ Τρικούπης δικαιολογεῖ ὅ,τι κακὸ ἔκαναν οἱ Ἕλληνες τῆς Ἐπαναστάσεως, γιὰτὶ εἶχαν ὡς δασκάλους τοῦ ἥθους τοὺς Τούρκους τῶν ὁποίων «ἡ κυβέρνησις μῆτε θεῖα τιμῶσα μῆτε ἀνθρώπινα - - ἐξηγρῶνονεν αὐτοθελήτως τὸν φανατικὸν λαὸν της».

Τὸ Ὀλυμπικὸ Κωπηλατοδρόμιο στὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος. «Ἡ περιοχή ἦταν πάντοτε ἓνα ὑγρὸ τοπίο - - Ἡ χωροθέτηση λοιπὸν ἐνὸς Κωπηλατοδρομίου ἐκεῖ ἀποκαθιστᾷ τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο» (βλ. σ. 173).

Λίγο πολὺ εἶναι κοινὴ ἡ ἄποψη ὅτι γιὰ πολλὰ δυσάρεστα τῆς ἐποχῆς μας στὴν Ἑλλάδα φταίει ἡ Τουρκοκρατία. Γιὰ πράξεις ὅμως τοῦ 2004 εἶναι δύσκολο νὰ τὸ δεχθεῖ κανεὶς. Σήμερα ἡ καταστροφὴ τῶν μνημείων ἢ τῶν ἱστορικῶν τόπων δὲν γίνεται ἀπὸ τὰ ἄξεστα παληκάρια ποὺ κατέλαβαν τὴν Τρίπολη στὶς 23 Σεπτεμβρίου 1821, καὶ ἐπιδόθηκαν σὲ φοβερὲς σφαγὲς καὶ καταστροφές, ἀλλὰ ἀπὸ ὑπουργούς – οἱ περισσότεροι εἶναι καὶ καθηγητὲς τῶν πανεπιστημίων – καὶ ἀπὸ ἀξιωματούχους, ἀπὸ Ἐπιτροπὲς καὶ ἀπὸ Συμβούλια, ποὺ τὰ ἀποτελοῦν πρόσωπα σπουδασμένα στὴ Γερμανία, στὶς Η.Π.Α., στὴν Ἀγγλία καὶ τὴ Γαλλία. Εἶναι καταστροφὲς ἠθελημένες ποὺ γίνονται γιὰ ἰδιοτελεῖς λόγους, δηλαδὴ γιὰ ἀτομικὸ πλουτισμὸ, καὶ θεμέλιο τῶν πράξεων αὐτῶν εἶναι ἡ «ἰδιοτελεῖς μωρία» ἐκείνων ποὺ διευθύνουν τὰ δημόσια πράγματα.

Ὅλοι ὅσοι ἐόρτασαν τὴν ἐπέτειο τῶν 2500 χρόνων, κυβερνητικοί, πανεπιστημιακοὶ καὶ τέως δημόσιοι ὑπάλληλοι, μερικοὶ μάλιστα ἔγραψαν βαρύγδουπα καὶ μίλησαν, ἦσαν ἄφωνοι καὶ ἄφαντοι ὅταν τὸ 2001-2004 ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία προσπαθοῦσε νὰ ἀποτρέψει τὴν καταστροφὴ τοῦ Μαραθῶνος. Ὁ Τύπος, μὲ τὴν ἐξαίρεση δύο ἢ τριῶν δημοσιογράφων, περιχαρῆς ἐκθείαζε τὴν καταστροφὴ ἢ ὁποία, κατὰ τὰ σοφὰ λόγια ὑπουργικῶν «συμβούλων», θὰ ἀποκαθιστοῦσε τὸ χαλασμένο τοπιὸ καὶ θὰ ἐπανέφερε τὴν ταραγμένη, ἀπὸ τὰ σκουπίδια, οἰκολογικὴ ἰσορροπία. Ἀντὶ αὐτοῦ ὅμως, σήμερα στὸ πεδῖον τῆς μάχης, τῆς ὁποίας γιορτάστηκαν τὰ 2500 χρόνια ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔγινε, βρίσκεται ἓνα κοσμικοῦ μεγέθους κουφάρι, ποὺ ἀντιπροσωπεύει ἀνάλογο τμῆμα τοῦ Χρέους. Ταιριάζει ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Κυβέρνησης γιὰ τοὺς ἀγωνιστὲς τοῦ '21, «ἀγράμματοι καὶ ἀδαεῖς χωριάτες», σ' ἐκείνους ποὺ συνέβαλαν στὴ δημιουργία τοῦ κουφarioῦ, ἔχοντας ὡς κίνητρο τὴν «ἰδιοτελεῖς μωρία» τους.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ μὴ γίνεῖ ἡ ἀσχημία καὶ ἡ καταστροφὴ. Ὁ μηχανισμὸς ποὺ κινοῦσε τὰ πράγματα ὅμως δὲν ἦταν, ὅπως φαινόταν, ἐκεῖνος ποὺ οἱ Ἀρχαῖοι ἀποκαλοῦσαν διθυραμβώδη καὶ ἀκόλαστον καὶ πετπαχυσμένον⁴ ἀλλὰ μία ομάδα ἀνθρώπων τῶν γραμμιάτων, τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πλοῦτου, οἱ ὁποῖοι, ἔχοντας βοῦν ἀφωνίας στὴ γλώσσα τους, ὀδήγησαν καὶ αὐτοὶ τὴν Ἑλλάδα στὸ σημεῖο ποὺ βρίσκεται σήμερα. Στὸ ζήτημα τοῦ Μαραθῶνος, τέλος, φάνηκε γιὰ μιὰ

Είκοσι χρόνια πριν από τη συμπλήρωση των 2500 χρόνων από τη μάχη του 490 π.Χ., οι δήμοι Μαραθώνος και Ἀθήνας γιόρταζαν τὸ μεγάλο γεγονός. (Εναέρια ἐπιγραφή στὸν δρόμο Νέας Μάρκρης - Μαραθῶνος.)

ἀκόμη φορά ὅτι φύσει μὲν γὰρ ἐπίφθονον χρῆμα ἄνθρωπος. διαβάλλουσι γοῦν τοὺς μὲν εὐμήκεις οἱ μικροί, τοὺς δὲ εὐειδεῖς οἱ πονηροὶ τὸ εἶδος, τοὺς δὲ κούφους τε καὶ δρομικούς οἱ βραδεῖς καὶ ἑτερόποδες, τοὺς θαρσαλέους οἱ δειλοὶ καὶ οἱ ἄμουσοι τοὺς λυρικούς, τοὺς δ' ἄμφι παλαιστραν οἱ ἀγύμναστοι⁵. Δὲν γλιτώνουν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς οὔτε οἱ ἱστορικοὶ τόποι, οὔτε τὰ μνημεῖα. Τάρα τελευταῖα οὔτε οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι οὔτε οἱ ἀγνωστοὶ τοῦ '21.

B.X.Π.

1. Βλ. Ὁ Μέντωρ 94, 2009, 208-210.

2. Τὸ 2015 συμπληρώνονται 200 χρόνια. Ἐνδιαφέρον θὰ ἔχει ὁ τρόπος τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἐπετείου ἀπὸ τοὺς πρώην ἀντιπάλους.

3. Ὁ Μέντωρ 79, 2006, 54-62.

4. Φιλοστράτου, Βίοι σοφιστῶν 514.

5. Αὐτόθι 515.

Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΕΤΕΙΟΥ

Ἡ διήγηση ποὺ ἀκολουθεῖ δὲν εἶναι πλήρης· βασιζέται σὲ δημοσιεύματα ποὺ συγκέντρωσα χωρὶς σύστημα καὶ χωρὶς βοήθεια. Εἶναι ὅ,τι ἀπόσπασα ἀπὸ λίγες ἔφημερίδες καὶ ὅ,τι ἔφθασε ἕως ἐμένα ὡς πρόσκληση ἢ ὡς ἀναγγελία. Καὶ μὲ τίς ἐλλείψεις αὐτὲς τὰ ὅσα ἐκτεθοῦν θὰ ἐκπλήξουν γιὰ τὴν ποικιλία τους, τὴν *sancta simplicitas* τῶν ὀργανωτῶν τῶν διαφόρων ἐκδηλώσεων καὶ τὴ μεθοδικότητα ἄλλων ποὺ δὲν ἔχασαν τὴν εὐκαιρία νὰ συνδέσουν τὴν ὑπαρξή τους μὲ ἓνα μεγάλο γεγονός. Δὲν ξενίζει φυσικὰ ἡ ἀπουσία ἀρκετῶν λογίων καὶ ἀρχαιολόγων οἱ ὁποῖοι ἔχοντας ἢ ὄχι ἔνοχη συνείδηση θεώρησαν φρόνιμο νὰ μὴν ἀναμιχθοῦν σὲ ἓναν ἐορτασμὸ ποὺ πιθανὸν νὰ δημιουργοῦσε συνειρμούς σὲ πολλοὺς ποὺ θυμοῦνται.

Τὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐορτασμοῦ τὴν τοποθετῶ στὴν 1 Ἀπριλίου 2009 μὲ τὴν «ἐρώτηση πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ» κ. Ἄντ. Σαμαρᾶ καὶ θέμα «Ἐορτασμὸς 2500 χρόνων ἀπὸ τὴν μάχη τοῦ Μαραθῶνα»¹:

«Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα ἀποτελεῖ ὀρόσημο τῆς ἱστορίας τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος καὶ τῆς ἐξέλιξης τοῦ σύγχρονου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἐνόψει τῆς συμπλήρωσης, τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 2010, δυόμισι χιλιάδων χρόνων ἀπὸ τὴ διεξαγωγή τῆς μάχης, πολλὲς πόλεις, διοργανώτριες μαραθωνίου δρόμου, ἀνὰ τὴν ὑφήλιο ἔχουν ἤδη προαναγγελεῖ ἐπετειακὲς ἐκδηλώσεις. Ὁ Δῆμος Μαραθῶνα ἔχει ἐγγράφως ἐνημερώσει γιὰ τίς προτάσεις του, τόσο τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, ὅσο καὶ τὰ Ὑπουργεῖα Ἐξωτερικῶν καὶ Τουριστικῆς Ἀνάπτυξης, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἐκδηλώσει κάποιο ἐνδιαφέρον. Ἡ πολιτικὴ ἡγεσία ἔχει ὑποχρέωση νὰ ἀδράξει τὴν πολύτιμη εὐκαιρία τῆς ἐπετείου γιὰ νὰ ἀναδείξει τὸ μέγα ἱστορικὸ γεγονός διεθνῶς. Ἐρωτᾶται ὁ κοσ Ὑπουργὸς

1. Ποιὸς ὁ σχεδιασμὸς καὶ προγραμματισμὸς του γιὰ τὴν ἐπέτειο τῶν 2.500 χρόνων ἀπὸ τὴ Μάχη τοῦ Μαραθῶνα;

2. Προτίθεται νὰ προβεῖ στὴ σύσταση διακομματικῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ διοργάνωση ἐπετειακῶν ἐκδηλώσεων, ὅπως προτείνει ὁ Δῆμος Μαραθῶνα;

Ἡ Ἐρωτῶσα Βουλευτὴς | Μαρία Δαμανάκη».

Στις 7 Ἀπριλίου 2009 ὁ βουλευτὴς Ἀττικῆς τοῦ ΛΑ.Ο.Σ. κ. Μάκης Βορίδης ὑπέβαλε πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ κ. Ἀντώνη Σαμαρᾶ ἐρώτηση μὲ τὴν ὁποία ζητοῦσε νὰ μάθει ποιὲς ἦταν οἱ προθέσεις τοῦ Ὑπουργείου ὡς πρὸς τὸν ἑορτασμὸ τῆς ἐπετείου. Σὲ λίγες μέρες ὁ Ὑπουργὸς ἀπάντησε ὅτι «Τὸ ΥΠΠΟ ἐγκαίρως θὰ διαμορφώσει τὸ πλαίσιο τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν». Ἐκ μέρους τοῦ κόμματος τοῦ ΛΑ.Ο.Σ. προτάθηκαν πολλὰ γιὰ τὸν ἑορτασμό: παραστάσεις, συναυλίες, ἀναπαράσταση τῆς μάχης, ἀγῶνες, θέσπιση ἀγώνων «Τὰ Μαραθῶνια» ἢ «ἡ Μαραθωνιάδα», ἀγῶνες σκακιῦ «Τὰ Μιλτιάδεια», βραβεῖα, ἀγῶνες ποδοσφαίρου, μπάσκετ, ἔκθεση μαθητῶν σχετικὴ μὲ τὴν οἰκολογικὴ καταστροφή τοῦ περιβάλλοντος στὸν Μαραθῶνα.

Περισσότερο πραγματιστὴς ἦταν ὁ δήμαρχος Μαραθῶνος ὁ ὁποῖος² εἶδε τὸ πράγμα κυρίως ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς προβολῆς τῆς ἐπετείου καὶ τοῦ σημερινοῦ Μαραθῶνος: νὰ ὀνομαστῆ ἓνα ἀεροπλάνο ἢ πλοῖο «Μαραθῶν», νὰ τυπωθοῦν γραμματόσημα, νὰ ὑπάρχουν παντοῦ σημαῖες, λάβαρα, νὰ γίνε ἀψίδα, μπλουζάκια, τσάντες, καρφίτσες, ἡ περικεφαλαία τοῦ Μιλτιάδη, νὰ γίνου συνέδρια, διαγωνισμοί, ἀγῶνες, ἀναπαραστάσεις τῆς μάχης. Μάλιστα ὁ δήμαρχος πῆγε καὶ στὴν πόλη Ξιαμὲν τῆς Κίνας ὅπου μίλησε γιὰ τὴν ἐπέτειο.

Κατὰ τὸ διάστημα 2-4 Ἰουλίου 2010 ἔγινε ἀπὸ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο Δελφῶν διεθνὲς ἐπιστημονικὸ συμπόσιο μὲ καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις. Σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα τοῦ συμποσίου μίλησαν σ' αὐτὸ 17 εἰδικοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι γιὰ θέματα ποὺ εἶχαν σχέση κυρίως μὲ τὴ μάχη. Παρόμοιος ἑορτασμὸς ἔγινε καὶ ἀπὸ τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο (Διεύθυνση Ἱστορίας Στρατοῦ) τὸ καλοκαίρι τοῦ 2010. Στὸ διάστημα 4-6 Ἰουνίου ἔγιναν ἐκδηλώσεις ἀπὸ τὴν ΕΥΔΑΠ στὴ βάση τοῦ φράγματος τοῦ Μαραθῶνος, μὲ κύρια τὴν παράσταση «Μάχη τοῦ Μαραθῶνα μ.Χ.»³.

Κύρια ἐκδήλωση ἦταν φυσικὰ ἡ ἔκθεση «Ἡ Μάχη τοῦ Μαραθῶνα» ποὺ ἐγκαινίασε ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων σὲ χῶρο τοῦ Ἰδρύματος τῆς Βουλῆς, στις 16 Ἰουνίου. Τῆς ἔκθεσης ἐκδόθηκε καὶ ὠραῖος κατάλογος μὲ ἐξαιρετικὴ εἰκονογράφηση.

Ἀνάμεσα στις ἐκδηλώσεις τοῦ Δήμου Μαραθῶνα ἦταν

ένας πανελλήνιος μαθητικός διαγωνισμός κειμένου και ζωγραφικής. Στὸν διαγωνισμό αὐτὸν ἔλαβαν μέρος καὶ οἱ μαθητὲς τοῦ Σχολείου Δεύτερης Εὐκαιρίας τῶν φυλακῶν Κορυδαλλοῦ, ἐπὶ τὰ ἀπὸ τοὺς ὁποίους βραβεύτηκαν ἀπὸ τὸν Δήμο Μαραθῶνα⁴. Μία στοχαστικὴ ἀνάλυση τῆς σημασίας τῆς μάχης ἦταν ἡ σύντομη μελέτη τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Κωνσταντίνου Δεσποτόπουλου στὴν *Καθημερινή* τῆς 11 Σεπτεμβρίου μὲ τίτλο «Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος».

Ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία μὲ τὴ συνεργασία τοῦ Δήμου Μαραθῶνα, ἦταν ὁ ἑορτασμός τῆς μάχης ποὺ ἔγινε στὶς 12 Σεπτεμβρίου. Κατὰ τὴν ἀναγγελία στὸ Διαδίκτυο⁵:

«Πέρασαν 2500 χρόνια ἀπὸ τὴν στιγμή ποὺ ἄναψε τὴν σπῆθα γιὰ τὸν πολιτισμὸ ὅπως τὸν γνωρίζουμε καὶ τὴν δημοκρατία. Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα, 490 π.Χ., ἀναγνωρίζεται ἀπὸ ὄλο τὸν πλανήτη ὡς ἡ ἀρχή. Ὁ δῆμος Μαραθῶνα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν δήμαρχο Σπύρο Ζαγάρη ὀργανώνουν μία σειρὰ ἀπὸ ἐκδηλώσεις γιὰ νὰ τιμήσουν αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ ἐπέτειο.

Συνοδοπόρος ἡ Ἑλληνικὴ Ἑταιρεία Περιβάλλοντος καὶ Πολιτισμοῦ ἡ ὁποία γιὰ τὶς 12 Σεπτεμβρίου, ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία διεξήχθη ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα, σὲ συνεργασία μὲ τὸν

«Τὸν θαυμασμὸ γιὰ τοὺς Μαραθωνομάχους ἐξέφρασαν εἰκαστικὰ μαθητὲς ὄλων τῶν ἡλικιῶν. Ἀριστερά, ζωγραφιὰ τοῦ Κωνσταντίνου, Δ΄ Δημοτικοῦ, καί, δεξιὰ, ἐνηλίκου μαθητῆ ἀπὸ τὸ Σχολεῖο Δεύτερης εὐκαιρίας». (*Ἡ Καθημερινή*, Τετάρτη, 8 Σεπτεμβρίου 2010.)

δήμο Μαραθώνα, οργανώνει πεζοπορία στα «μονοπάτια του Πολιτισμού». Μία διαδρομή με φαναράκια ή όποια θα ξεκινήσει στις 19.30 από την πλατεία της παραλίας του Μαραθώνα και θα ολοκληρωθεί στον Τύμβο. Έκει με την συμβολή κορυφαίων καλλιτεχνών όπως η Λυδία Κονιόρδου, ο Κωνσταντίνος Μαρκουλάκης και ο Λευτέρης Βογιατζής θα αναγνωστούν αρχαία κείμενα για την μάχη του Μαραθώνα. Η έκδήλωση θα περιλαμβάνει και ήχους από την αρχαία Ελλάδα με όργανα όπως η λύρα ή η σάλπιγγα με την επίμελεια του Νίκου Ξανθούλη. - - Η ιδρύτρια της Έλληνικής Έταιρείας Πολιτισμού, Λυδία Καρρά τόνισε: «Να κάνουμε κάτι που θα μείνει στον τόπο. Θέλουμε για μία γενιά να υπάρχει ως παρακαταθήκη. Να βοηθήσουμε Έλληνες και ξένους επισκέπτες να έρχονται σε ένα τοπίο και να το ανακαλύπτουν μόνοι τους. Θα γίνει ο Μαραθώνας τόπος προορισμού για όλους. Συμφωνήσαμε με τον δήμαρχο ανήμερα της επέτειου της μάχης, να ξεκινήσουμε αυτή την διαδρομή στα μονοπάτια του Μαραθώνα. Θα ξεκινήσουμε από την πλατεία παραλίας Μαραθώνα. Θα διανύσουμε μία μικρή διαδρομή, 30 λεπτών για να φτάσουμε στον Τύμβο. Θα καθίσουμε εκεί και μία σειρά ανθρώπων θα τιμήσουν τη βραδιά. Η Μαρία Πολύζου⁶ που πρόσφατα αναβίωσε τον Φειδιππίδειο άθλο. Θα ακούσουμε - - τον λόγο του Ήροδοτου. - - Ο Μαραθώνας είναι ένα σύμβολο για το τι μπορεί να κάνει ένας άνθρωπος με υψηλά ιδανικά. Το μήνυμα του Μαραθώνα είναι πως ο καθένας μας κάνει την διαφορά».

Ο υπουργός Πολιτισμού και οι υπηρεσίες του Υπουργείου οργάνωσαν τον λεγόμενο «χρυσό μαραθώνιο» στον όποιο έλαβαν μέρος έκτος από τους συστηματικούς δρομείς και πρόσωπα της πολιτικής, των τεχνών και των έπιστημών. Πλήρη περιγραφή της προπαρασκευής της έκδήλωσης αυτής μάς δίνει ο Ν. Χασαπόπουλος στην έφημερίδα *Το Βήμα* της 18 Σεπτεμβρίου⁷:

«Ο υπουργός Πολιτισμού κ. Π. Γερούλανος κάθησε με τους έπτελεις του και ύπολόγισε: για κάθε χίλιους ξένους δρομείς που θα συμμετάσχουν την 31^η Οκτωβρίου στον χρυσό μαραθώνιο της Αθήνας, η πολιτεία θα εισπράττει πέντε έκα-

τομμύρια ευρώ! Και πώς υπολόγισε αυτό το ποσό; Οι οικονομολόγοι, Έλληνες και ξένοι, με τους οποίους έδω και 11 μήνες συνεργάζεται ο ύπουργός, υπολόγισαν με στατιστικά στοιχεία (και μικρή απόκλιση λάθους) ότι για κάθε έναν ξένο δρομέα που θα συμμετάσχει αναλογοῦν 1,2 έποκέπτες συνοδοί του. Στόχος είναι να συμμετάσχουν στον μαραθώνιο που αναβαθμίστηκε από την IAAF σε χρυσό, λόγω της συμπλήρωσης 2.500 χρόνων από τη Μάχη του Μαραθώνα, περί τους 22.000 δρομείς. 'Ανάμεσά τους, εκτός άπροόπτου, και ο πρωθυπουργός κ. Γ. Παπανδρέου και τρεις ύπουργοί, που ως τώρα έχουν έκδηλώσει ανάλογο ενδιαφέρον: ή κυρία Τίνα Μπριμπίλη, ο κ. Π. Γερουλάνος και ο κ. Δ. Δρούτσας. Και οί τρεις θα τρέξουν τη λεγόμενη *μικρή διαδρομή* των 10 χιλιομέτρων.

Έπέτειος 2.500 έτων από τη Μάχη και θα τιμηθεί μόνον με τον μαραθώνιο, έστω και αν αυτός έχει χαρακτηριστεί χρυσός, έστω και αν συμμετάσχουν VIP δρομείς (πιθανόν και κάποιος πρωθυπουργός ή άρχηγός κόμματος άλλης εύρωπαϊκής χώρας); 'Οχι βεβαίως.

Ό κ. Γερουλάνος υπολόγισε ότι ο Μαραθώνιος μπορεί να διαρκέσει – έως ότου τερματίσουν και οί τελευταίοι δρομείς – περί τις 8 ώρες. Συνεπώς όσοι δέν τρέχουν τί κάνουν; Καλλιτεχνικό μαραθώνιο. Διαρκείας και αυτός 8 ώρων, στο Καλλιμάρμαρο. Ό καλλιτεχνικός μαραθώνιος χαρακτηρίστηκε ήδη από την ήγεσία του ύπουργείου Πολιτισμού μείζον πολιτιστικό και πολιτικό γεγονός, άφου σε αυτόν έχουν προσκληθεί σημαντικές προσωπικότητες από τον χώρο των τεχνών, των γραμμάτων και του πολιτισμού. 'Ανάμεσά τους και ο διάσημος όλλανδός άρχιτέκτονας και συγγραφέας κ. Ρέμ Κούλχας, ο οποίος χαρακτηρίζεται «ο πολέμιος του προβλέψιμου» ή όπως έχει καθιερωθεί από τα διεθνή μέσα ενημέρωσης ως «πιό άκραίος, παραγωγικός και με τη μεγαλύτερη έπιρροή προφήτης της άρχιτεκτονικής». Έχει προσκληθεί επίσης ο δημοφιλής ήάπωνας σύγχρονος συγγραφέας κ. Χαρούκι Μουρακάμι, ή Σέρβα κυρία Μαρίνα Άμπράμοβις (ή «άπόλυτη στάρ performer», όπως την άποκαλοῦν) και πολλά άλλα ήχηρα όνόματα της Τέχνης, που το ύπουργείο Πολιτισμού διατηρεί προς το παρόν μυστικά. Στις 8 ώρες που αναμένεται

να διαρκέσει ὁ μαραθῶνιος ὄλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων θὰ συμμετάσχουν σὲ διάφορες ἐκδηλώσεις μὲ θέμα πὼς ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐπηρεάζει ὅλες τὶς μορφές τοῦ σύγχρονου.

Ὁ ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ εἶχε ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα σειρά ἐπαφῶν μὲ διεθνή μέσα στὴν Εὐρώπη καὶ στὶς Η.Π.Α., μὲ στόχο νὰ δείξει, μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ χρυσοῦ μαραθωνίου, ὅτι ἡ Ἑλλάδα, παρ' ὅτι βρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τῆς τρόικας, δὲν εἶναι μόνον τὸ δίπτυχο *ἥλιος καὶ θάλασσα*.

Στὶς 26 Σεπτεμβρίου δημοσιεύτηκε στὴν *Καθημερινή* ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ Θάνου Βερέμη μὲ τίτλο «490 π.Χ. - 2010 μ.Χ.» στὸ ὁποῖο ἀφοῦ μνημονεύει τὶς κύριες, ἕως τὴν ἡμέρα, κατὰ τὴ γνώμη του ἐκδηλώσεις στὴν Ἑλλάδα γιὰ τὸν ἑορτασμὸ τῆς μάχης, ἀναλύει σύντομα τὸ νόημα ποῦ εἶχε γιὰ τοὺς Πέρσες ὁ πόλεμος ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν τακτικὴ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴ μάχη καὶ κλείνει μὲ τὴ σημασία ποῦ εἶχε γιὰ τὸν Αἰσχύλο ἡ συμμετοχὴ του σ' αὐτήν. Παραθέτει σὲ μετάφραση μέρος τοῦ ἐπιτύμβιου ἐπιγράμματος τοῦ μεγάλου τραγικοῦ ποῦ κατὰ τὴν παράδοση ἔγραψε ὁ ἴδιος ὁ Αἰσχύλος: «Τὰ πεῦκα τοῦ Μαραθῶνος μποροῦν νὰ διηγηθοῦν τὸ θάρρος του»⁸.

Κατὰ τὸ διάστημα 7-10 Ὀκτωβρίου ἔγινε στὴν Καλαμάτα, ἀπὸ τὴ Σχολὴ Ἀνθρωποστικῶν Ἐπιστημῶν καὶ Πολιτισμικῶν Σπουδῶν, διεθνὲς συνέδριο μὲ θέμα «Ἡ σημασία τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος γιὰ τὸν πολιτισμὸ: ἱστορικές, ἀρχαιολογικές καὶ φιλολογικὲς μαρτυρίες». Ἐγιναν πολλὲς ἀνακοινώσεις καὶ ὁμιλίες οἱ ὁποῖες ἀφοροῦσαν, ὅλες, τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνος, τὴν ἐπίδραση τοῦ γεγονότος στὴν τέχνη, τὴ ρητορικὴ κλπ. Ὅταν ὁ τόμος τῶν πρακτικῶν τοῦ συνεδρίου ἐκδοθεῖ θὰ ἀποτελεῖ ἄριστο βοήθημα γιὰ τὴ γνώση τῆς σημασίας τῆς.

Στὶς 11 Ὀκτωβρίου μίλησε στοὺς «Φίλους τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου» ὁ καθηγητὴς Εὐάγγελος Βενέτης. Ἡ ὁμιλία εἶχε τίτλο «Μαραθῶνας χθές, σήμερα, αὔριο». Ὁ ὁμιλητὴς εἶχε ἤδη δημοσιεύσει⁹ ἄρθρο μὲ τίτλο «Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα καὶ τὸ Ἰράν».

Ὁ ἑορτασμὸς τῶν 2500 χρόνων ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ 490 π.Χ. εἶχε πολλὲς μορφές μιὰ ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι ἡ εἰδικὴ τελετὴ ποῦ ἔγινε στὴν Ἀθήνα στὶς 21 Ὀκτωβρίου¹⁰: «Σὲ εἰδικὴ τελετῇ

στο Καλλιμάρμαρο Στάδιο υποδέχθηκε σήμερα τὸ πρωὶ ὁ Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ καὶ Τουρισμοῦ κ. Παῦλος Γερουλάνος, τὸν Γερμανὸ ὑπερμαραθωνοδρόμο Jürgen Menzel. Ὁ κ. Γερουλάνος συνεχάρη τὸν κ. Menzel καὶ τὸν εὐχαρίστησε γιὰ τὴν πρωτοβουλία του, τὴ δύναμη καὶ τὸ κουράγιο του, τονίζοντας ὅτι ἡ προσπάθειά του ταυτοχρόνως ἀναδεικνύει τὶς ἀξίες καὶ τὴ δύναμη τῆς Ἑλλάδας σὲ ὅλοκληρο τὸν κόσμο. Στὴ συνέχεια ἔκανε τὴν ἀκόλουθη δήλωση: «Ἡ συμβολικὴ σημασία αὐτοῦ ποῦ ἔγινε σήμερα, ποῦ ἓνας δρομέας, ὁ Μέννελ, συμπλήρωσε μιὰ ἀπόσταση 2.200 χιλιομέτρων, δείχνει τὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου καὶ συμβολίζει μὲ τὸν καλύτερο τρόπο, ὅλες τὶς ἀξίες τὶς ὁποῖες πρεσβεύει ὁ Μαραθῶνιος καὶ τὶς ὁποῖες θέλουμε νὰ διακινήσουμε σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Ἡ ἐπέτειος τῶν 2500 χρόνων τοῦ Μαραθωνίου μᾶς δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ ἀναδείξουμε ὅ,τι καλύτερο ἔχει ἡ Ἑλλάδα. Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη μεγάλη διαδρομὴ ποῦ ἔγινε. Θὰ ἀκολουθήσουν πολλὰ ἀκόμα γεγονότα πολιτιστικὰ καὶ ἀθλητικὰ, τὰ ὁποῖα θὰ ἐμπλουτίσουν τὴν ἐμπειρία αὐτῆς τῆς ἐπετείου».

Ἐνεργὸς ἦταν ἡ ἀνάμιξη τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ στὴν ἐκθεση «Δημοκρατία καὶ ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα», ποῦ ἔγινε στὸ Ζάππειο ἀπὸ 23 ἕως 31 Ὀκτωβρίου. Τὴν ἐκθεση ὀργάνωσε ὁ Σπύρος Μερκούρης. Ἐκδόθηκε ὠραῖος κατάλογος (ἐκδόσεις Καπόν) κατὰ «ἔρευνα καὶ ἐπιστημονικὴ τεκμηρίωση» τῆς Ἐλισάβετ Σπαθάρη, μὲ πρόλογο τοῦ Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ Παύλου Γερουλάνου, ὁ ὁποῖος τόνισε ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης εἶχε ἀγαθὲς συνέπειες γιὰ τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα. «Ἐνίσχυσε τοὺς ὑποστηρικτὲς του μὲ τὴν πεποίθηση ὅτι οἱ ἀξίες τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου, ἄξονας ἀναφορᾶς τῶν ὁποίων εἶναι πάντα ὁ ἄνθρωπος, εἶναι τελικὰ πρὸ ἰσχυρὲς ἀπὸ τὸ δίκαιο τῆς πυγμῆς».

Στὶς 26 Ὀκτωβρίου ἔγιναν στὸ μουσεῖο Ἀκρόπολης (NMA) τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ «ἀναστηλωμένου ἀναθηματικοῦ μνημείου πρὸς τιμὴν τοῦ στρατηγοῦ Καλλιμάχου» καὶ τρεῖς ἡμέρες ἀργότερα, στὶς 29 Ὀκτωβρίου δόθηκε στὴν Ἐθνικὴ Λυρικὴ Σκηνὴ ἡ παράσταση τῆς ὄπερας «Μαραθῶν-Σαλαμίς» τοῦ Παύλου Καρρέρ (1829-1896), ποῦ εἶχε συνθέσει τὸ 1886 καὶ παρουσιάστηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 2003.

«Η Νίκη του Καλλιμάχου ξαναστήθηκε ύστερα από 2.500 χρόνια, για να μάς θυμίζει τη γενναιότητα στον Μαραθώνα». Νέον Μουσείον Ἀκροπόλεως (NMA). (Η Καθημερινή, Τετάρτη, 27 Ὀκτωβρίου 2010.)

Τὴν Κυριακὴ 31 Ὀκτωβρίου ἔγινε πάλι στὸ μουσεῖο Ἀκρόπολης, ἀπὸ τὸ ΥΠΠΟΤ ἢ διεθνῆς ἐκδήλωση «The Marathon Project», «μία μαραθώνια συνέχεια ὁμιλιῶν καὶ παρουσιάσεων, ἓνα σημαντικὸ ἀρχεῖο, ἓνα πολυδιάστατο, πρωτοφανὴ «δρόμο» σκέψης καὶ ἔκφρασης καλλιτεχνῶν καὶ διανοουμένων γύρω ἀπὸ ἓνα κεντρικὸ θέμα». Κατὰ τὴν συνέχεια τῆς ἀνακοίνωσης τοῦ ΥΠΠΟΤ¹¹: «Τὸ «Τοῦ Μαραθωνίου Marathon Project» θὰ πραγματοποιηθεῖ ὡς μέρος τῶν

έορτασμών της επέτειου τῶν 2500 χρόνων ἀπὸ τὴ Μάχη τοῦ Μαραθῶνα καὶ τῆς διοργάνωσης τοῦ φετινοῦ Χρυσοῦ Μαραθῶνιου Δρόμου. Λόγος ὑλοποίησης τῆς ἐκδήλωσης εἶναι ἡ ἀνάγκη γιὰ μιὰ διαφορετικὴ ἀνάγνωση τόσο τῆς ἐπέτειου ὅσο καὶ μιᾶς σειρᾶς ἱστορικῶν καὶ πολιτισμικῶν γεγονότων ποὺ βρίσκονται στὴ ρίζα τῆς. Αὐτὸς ὁ Μετα-Μαραθῶνιος, ὁ λόγος, δηλαδή, περὶ τοῦ Μαραθῶνιου, προσφέρει τὴν εὐκαιρία νὰ συνδεθεῖ ἐκ νέου, τὸ «Μαραθῶνιο μήνυμα» τόσο μὲ τὸ κέντρο ἐκπόρευσής του, ὅσο καὶ μὲ τοὺς πολυάριθμους ἀναμεταδότες καὶ πολλαπλασιαστές του διεθνῶς.

Ἡ συγκεκριμένη ἐκδήλωση πραγματοποιεῖται σὲ μιὰ χρονικὴ στιγμή, ἡ ὁποία ἀποδεικνύεται κρίσιμη καὶ ἀποφασιστικὴ γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς εὐρύτερης φυσιογνωμίας τῆς Ἑλλάδας. Ὁ στοχασμὸς γιὰ ἓναν νέο Ἀνθρωπισμὸ, ὅπως τὸν ἀναδεικνύει ἡ σύγχρονη κουλτούρα, ἡ ἐρμηνεία καὶ ἐπανερμηνεία τῆς ἀρχαιότητας, τῶν τοπικῶν παραδόσεων καὶ τῆς πρωτοπορίας, σὲ ἓνα παγκοσμιοποιημένο κόσμον ὑβριδικῶν μορφῶν, ἡ ἐπαναδιαπραγμάτευση τῆς ἔννοιας τοῦ Ἕλλη (ἢ

«Οἱ θεατὲς πλημμύρισαν τὴν αἴθουσα τοῦ καφέ στὸ Μουσεῖο τῆς Ἀκρόπολης [NMA] γιὰ τὸν Μαραθῶνιο ποὺ κράτησε 12 ὥρες». (Ἡ Καθημερινή, Κυριακὴ 7 Νοεμβρίου 2010.)

όποια ανάδύεται μέσα από την ίδια τη Μάχη του Μαραθώνα και τους «Πέρσες» του Αίσχύλου), ή συμβολική μεταμόρφωση του πολεμιστή στον αγωνιστή Φειδιππίδη, και ο ρόλος των τεχνών στην απομνημόνευση του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος, είναι μερικά από τα θέματα αυτής της διοργάνωσης.

Επιμελητές της έκδήλωσης «του Μαραθωνίου Marathon Project» είναι οι Hans Ulrich Obrist και Νάντια Αργυροπούλου και συμμετέχουν καλλιτέχνες, λογοτέχνες, διανοούμενοι από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Ένδεικτικά αναφέρονται οι Daniel Birnbaum, Jeff Koons, Huang Yong Ping, Nikolaus Hirsch, Sarah Morris, Simon Fujiwara, Νάνος Βαλαωρίτης, Γιάννης Κουνέλης, Δημήτρης Δημητριάδης, Πάνος Κουτρομπούσης, Λήδα Παπακωνσταντίνου, Ζυράννα Ζατέλη, Άγγελος Παπαδημητρίου, Αντώνης Λιάκος, Γιώργος Κουμεντάκης, Βασίλης Παπαβασιλείου, Βλάσης Κανιάρης και άλλοι. Το υλικό της έκδήλωσης θα έκδοθει με τη μορφή βιβλίου με διεθνή διανομή».

Τον λόγο της οργάνωσης αυτού του μαραθωνίου ιδεών αποκαλύπτει ο Υπουργός Πολιτισμού Παύλος Γερουλάνος¹²:

«Η ιδέα ξεκίνησε από μια προσπάθεια να αναδείξουμε τις συνεργίες που μπορούν να προκύψουν από τη σύζευξη τουρισμού, πολιτισμού και άθλητισμού. Στόχος μας είναι να προβάλλουμε όλα όσα συμβαίνουν στην πόλη, από τον μαραθώνιο και το Φεστιβάλ Αθηνών ως τις παραδοσιακές εκδηλώσεις των Αποκριών και του Πάσχα. Ίσως μάλιστα δημιουργήσουμε μία εβδομάδα μουσείων, κατά την οποία όλα τα μουσεία θα είναι ανοιχτά με ελεύθερη είσοδο για το κοινό. Θέλουμε να δείξουμε στους έποκέπτες ότι κάθε εβδομάδα έχουν λόγο να έρθουν στην Αθήνα. Σκοπός μας είναι να γεμίσουν ξανά τα ξενοδοχεία της πόλης, τα οποία μετά τα γεγονότα του Μαΐου έχουν υποφέρει πολύ».

Μια μαραθώνια καινοτομία ανήγγειλε ο δήμαρχος Μαραθώνα μέσω του ραδιοφωνικού σταθμού Sky¹³: «Καθιερώσαμε τη φλόγα του Μαραθώνος γιατί η ολυμπιακή φλόγα ανήκει στην ολυμπιακή επιτροπή. Θα ανάβεται στον Τύμβο και θα τη μεταφέρουν στην άφεταιρία του μαραθωνίου δρόμου».

Τὴν Κυριακὴ 31 Ὀκτωβρίου, ἔγιναν στὴν Ἀττικὴ τρεῖς μαραθῶνιοι δρόμοι· ὁ κανονικὸς Μαραθῶν-Ἀθήνα καὶ δύο ἄλλοι, τῶν 5000 καὶ 10000 μέτρων. Στὸν δρόμο τῶν 10000 μέτρων ἔλαβε μέρος ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ καὶ Τουρισμοῦ. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀθλητικῶν αὐτῶν ἐκδηλώσεων, ποὺ ἔγιναν γιὰ νὰ τιμηθεῖ ἡ ἐπέτειος τῶν 2500 χρόνων ἀπὸ τὴ μάχη, ἦταν ἐντυπωσιακὰ κατὰ τὴν ἄποψη τοῦ Προέδρου τῆς Ἑνωσῆς Ξενοδόχων Ἀθηνῶν-Ἀττικῆς: «Ὁ Κλασικὸς Μαραθῶνιος τῆς Ἀθήνας ἔχει κατορθώσει νὰ πλασαριστεῖ ἀνάμεσα στοὺς σημαντικότερους σὲ ὅλο τὸν κόσμο «πουλώντας» τὴν αὐθεντικὴ διαδρομὴ καὶ τὸ συναίσθημα ποὺ συνοδεύει μιὰ ἀνάλογη ἐμπειρία. Ἔτσι, ἐξελίχθηκε σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ κορυφαῖα τουριστικὰ προϊόντα τῆς Ἀθήνας καὶ εἶναι παράδειγμα ἀποτελεσματικότητος ὅταν δουλεύουμε ὀργανωμένα, σὲ βάθος χρόνου καὶ ἀξιοποιῦμε τὰ συγκριτικὰ μας πλεονεκτήματα. Γιὰ νὰ ἀντληθθοῦμε τὴ

Ἡ ἄποψη τοῦ Δήμου Μαραθῶνος γιὰ τὴ χρῆση τοῦ πεδίου τῆς μάχης τοῦ 490 π.Χ. ὅπως ἐκφραζόταν δημόσια στὸν δρόμο Νέας Μάκρης - Μαραθῶνος τὸ 2002.

σημασία του Μαραθωνίου στη οικονομία της πόλης ἄς σημειώσουμε ἕνα καὶ μόνο στοιχεῖο. Σύμφωνα με ἀνεπίσημα στοιχεῖα ὑπολογίζεται ὅτι ἔφθασαν ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ γιὰ τὸν δικὸ μας Μαραθώνιο 60.000 τουρίστες με μέσο ὄρο παραμονῆς τὶς 5,5 ἡμέρες!»¹⁴.

Ὁ Μαραθώνιος ὑπῆρξε αἰτία ἐπωφελῶν γιὰ τὴ χώρα σκέψεων καὶ προτάσεων. Ἡ περισσότερο ρηξικέλευθη ἦταν τῆς Λώρης Κέζα στὴν ἐφημερίδα *Τὸ Βῆμα* τῆς 31 Ὀκτωβρίου, ἡ ὁποία μετὰ τὸ ἄρθρο της «Πῶς χάνουμε τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα. Ὁ κλασικὸς μαραθώνιος ὡς μονέδα καὶ τὸ ταμεῖο ἀπὸ τὴν πώληση ἱστορίας, μυθολογίας καὶ ἀρχαιοτήτων» συνέδεσε πολὺ πρακτικὰ καὶ μνημονιακὰ τὴ μάχη τοῦ 490 π.Χ. καὶ τοὺς νεκροὺς της, τὴν πνευματικὴ σημασία της καὶ τὸ οικονομικὸ ὄφελος. Προτείνει μάλιστα κάτι ποὺ ἕως τώρα δὲν εἶχα σκεφθεῖ ὡς δυνατό:

«Μία ἀκόμη πηγὴ χρήματος, ἕνα ἀκόμη ταμπού: στὰ ὑπόγεια τῶν ἀρχαιολογικῶν μουσείων στοιβάζονται εὐρήματα ποὺ δὲν θὰ ἐκτεθοῦν ποτέ, ἀπλούστατα διότι δὲν ὑπάρχει οὔτε ὁ χῶρος οὔτε τὸ χρήμα, συχνὰ οὔτε ἡ ἀνάγκη λόγω τῆς ὑπερπληθώρας. Στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο φυλάσσονται 140.000 ἐκθέματα, στὰ ὁποῖα συγκαταλέγονται ἄγνωστα ἀριστουργήματα. Εἶναι ἀκράτῳ νὰ κρατήσουμε τὰ πιδὸ σπάνια καὶ

Μερικοὶ δρομεῖς τοῦ Μαραθωνίου, τοῦ μικροῦ, τῶν 10.000 μέτρων (περιοδ. TV τῆς ἐφημερίδας *Ἡ Καθημερινή*, Κυριακή, 7 Νοεμβρίου 2010).

πολύτιμα καὶ νὰ προωθήσουμε στὴν ἀγορὰ τὰ ὑπόλοιπα; Ἡ δαψίλεια ἀρχαιοτήτων σὺς ἀποθήκες τῆς ἐπικράτειας ἐπιτρέπει τέτοιες σκέψεις. Σὲ σκόρπια κτίρια τῆς Μακεδονίας κρύβονται 40.000 εὐρήματα τῆς Βόρειας Περίας. Τί εἶναι αὐτά; Ἀντιγράφουμε ἀπὸ τὸ σχετικὸ ρεπορτάζ: «Σιδερένια καὶ χάλκινα ὄπλα, κοσμήματα χρυσά, ἀσημένια, χάλκινα, σιδερένια, ὀστέινα καὶ γυάλινα. Πήλινα καὶ γυάλινα ἀγγεῖα, σκεύη ἀπὸ ἀσήμι, χαλκὸ ἢ μόλυβδο. Πήλινα εἰδῶλια ἀλλὰ καὶ μορφές ἀπὸ ἔλεφαντόδοντο καὶ πηλὸ πού ἀποτελοῦσαν τμήματα τῆς διακόσμησης ξύλινων κλινῶν. Νομίσματα κυρίως χάλκινα, πολὺ συχνὰ ἀσημένια, ὅπως καὶ χρυσά». Αὐτὰ τὰ εὐρήματα στοιβάζονται ἐδῶ καὶ 20 χρόνια μαζὶ μὲ δεκάδες χιλιάδες ἄλλα σὲ ἄλλους νομούς. Μήπως εἶναι προτιμότερο νὰ ἐκτεθοῦν φροντίδι ξένων μουσείων ἢ ἔστω νὰ κοσμήσουν ἰδιωτικούς χώρους συλλεκτῶν ἀντὶ ἀδρῆς ἀποζημίωσης στὸ Δημόσιο; Ἄν ἡ πώληση προκαλεῖ ἐθνικὸ ἄλγος, ἄς ἐνοικιαστοῦν γιὰ σαρακονταετὴ περίοδο».

Ἐπῆρξαν κάποιοι πού διαφώνησαν, ὅπως ἡ Δέσποινα Κουτσούμπα¹⁵, ἡ ὁποία λέγει γιὰ τὸ ἄρθρο τοῦ *Βήματος* ὅτι «κατάφερε νὰ συλλάβει τὸ βαθύτερο νόημα καὶ τὶς προεκτάσεις τῆς νέας μάχης τοῦ Μαραθωνίου δρόμου καὶ νὰ τὶς μεταλαμπαδεύσει μὲ ἀπαράμλλη αὐταπάρνηση καὶ σὲ μᾶς τοὺς κοινούς θνητούς».

Στὶς 11 Νοεμβρίου, σὲ δημόσια συνεδρία τῆς Ἀκαδημίας, μίλησαν γιὰ τὴ σημασία τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος οἱ ἀκαδημαϊκοὶ Κωνσταντῖνος Δεσποτόπουλος καὶ Δημήτριος Σκαρβέλης. Ὅσο γνωρίζω, τελευταία ἐκδήλωση γιὰ νὰ τιμηθεῖ ἡ μάχη τοῦ 490 π.Χ. καὶ οἱ νεκροὶ Πλαταιεῖς ἦταν τοῦ Συλλόγου τῶν Ἀθηναίων, ὁ ὁποῖος σὺς 16 Δεκεμβρίου ἀπένειμε, διὰ τοῦ Προέδρου του, στὸν σημερινὸ Δῆμο Πλαταιῶν τὸ μετάλλιο τοῦ Συλλόγου «σὲ ἔνδειξη τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης γιὰ τὴ βοήθεια πού προσέφεραν στοὺς Ἀθηναίους κατὰ τῶν Περσῶν οἱ Πλαταιεῖς στὸ Μαραθῶνα τὸ 490 π.Χ.». Στὸ πρόγραμμα τῆς ἐκδήλωσης γράφεται στὸ τέλος ὅτι «Γιὰ τὴν συμβολὴ τῶν Πλαταιέων στὴ Μάχη τοῦ Μαραθῶνος θὰ μιλήσει ὁ Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων¹⁶ ἔ.τ. κ. Γεώργιος Steinhauer. Θὰ ἀκολουθήσει δεξίωση στὴν αἴθουσα τοῦ ἰσογείου».

Τέλος, πρέπει να μνημονευθεί ότι με τον τίτλο «Ἑλλήνων προμαχούντες Ἀθηναῖοι» γυρίστηκε για τὰ «2500 χρόνια ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα μιὰ ταινία τῆς Μαρίας Χατζημιχάλη-Παπαλιοῦ» με τὴν ὑποστήριξη τοῦ ΥΠΠΟΤ καὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου Δελφῶν, διαρκείας 32', τὴν ὁποία προσέφερε Ἡ Καθημερινὴ στοὺς ἀγοραστὲς τοῦ φύλλου.

-
1. www.pasok.gr
 2. www.aftodioikisi.gr
 3. Ἡ Ἀγὴ, 3 Ἰουνίου 2010.
 4. Ἡ Καθημερινή, 8 Σεπτεμβρίου 2010.
 5. www.skai.gr
 6. «Στὰ 42 τῆς ἔτρεξε σὲ ἑξὶ ἡμέρες τὰ 540 χιλιόμετρα τῆς διαδρομῆς Ἀθήνα - Σπάρτη - Ἀθήνα ὡς φόρο τιμῆς στὸν Φειδιππίδη» (περιοδικό «Κ» τῆς Καθημερινῆς, τεῦχος 377, 22 Αὐγούστου 2010, 15).
 7. www.tovima.gr
 8. ἀλκὴν δ' εὐδόκιμον Μαραθῶνιον ἄλλος ἂν εἴποι.
 9. Ἡ Καθημερινή, 25 Ἰουλίου 2010.
 10. www.yppo.gr
 11. www.yppo.gr
 12. www.tovima.gr τῆς 12 Νοεμβρίου 2010.
 13. 22 Ὀκτωβρίου, ὥρα 7.58' π.μ.
 14. Ἡ Καθημερινή, 2 Νοεμβρίου 2010.
 15. Ἡ νέα μάχη τοῦ Μαραθῶνα, *Δρόμος τῆς Ἀριστερᾶς*, 20 Νοεμβρίου 2010.
 16. Πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψη τους οἱ ἀναγνώστες τοῦ *Μέντορος*, ὅτι ὁ τίτλος καὶ ὁ βαθμὸς τοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων με τὶς τρεῖς διαβαθμίσεις του Γ, Β, Α, ἔχει πάψει νὰ ὑπάρχει ἐδῶ καὶ 28 χρόνια, ἀπὸ τὸ 1982. Καταργήθηκε με τὴν ἰσχὺ τοῦ νόμου 1232/1982 τοῦ Ὑπουργοῦ με τὸ περίεργο τέλος Ἀγαμέμνονος Κουτσόγιωργα. Χρησιμοποιεῖται σήμερα ἀπὸ κάποια τέως μέλη τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, χωρὶς νὰ ἔχουν κριθεῖ, ὅπως οἱ πραγματικοὶ Ἐφοροὶ, ἀπὸ ἐπιστημονικὰ ὑπηρεσιακὰ Συμβούλια, στὰ ὁποῖα μετεῖχαν οἱ ἀνώτεροι καὶ παλαιότεροι Ἐφοροὶ τῆς Ὑπηρεσίας. Σήμερα ἡ χρῆση τοῦ τίτλου τοῦ Ἐφόρου ἀπὸ ἄτομα ποὺ δὲν εἶχαν λάβει ποτὲ τὸν βαθμὸ, καὶ εἶναι ἀρκετά, εἶναι προσπάθεια νὰ καρπωθοῦν λίγο ἀπὸ τὸ ἐπιστημονικὸ κύρος καὶ ἦθος τῶν παλαιῶν Ἐφόρων καὶ ἐξαπάτηση τῶν ἀφελῶν.

Ο ΑΛΛΟΣ ΜΑΡΑΘΩΝ ΚΑΙ Η JACQUELINE DE ROMILLY

Στην έκτακτη συνέλευση τῶν ἐταίρων τῆς Τετάρτης 4 Ἀπριλίου 2001 ποὺ εἶχε συγκληθεῖ γιὰ τὸ θέμα τοῦ λεμβοδρομίου τοῦ Μαραθῶνος, ὁ Σπύρος Ἰακωβίδης εἶχε κάνει λόγο γιὰ ἐπιστολὴ τῆς Jacqueline de Romilly καὶ ἄλλων Γάλλων ἀκαδημαϊκῶν πρὸς τὸν τότε (2001) Ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ γιὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ Μαραθῶνος. Ἡ ἐπιστολὴ τῆς Jacqueline de Romilly δὲν κοινοποιήθηκε ἀπὸ τὸ ΥΠΠΟ οὔτε ἡ ἀπάντησή τοῦ ΥΠΠΟ¹. Λίγους μῆνες μετὰ σὲ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα² δημοσιεύτηκε εὐχαριστήρια ἀπάντησή τῆς Jacqueline de Romilly σὲ γράμμα τοῦ ΥΠΠΟ μὲ τὸ ὁποῖο τὴν καθυσόχαιζε ὡς πρὸς τὸν Μαραθῶνα καὶ τὶς ἀνησυχίες της γιὰ τὴν τύχη του³.

Ἡ Jacqueline de Romilly πέθανε στὶς 17 Δεκεμβρίου. Δὲν μποροῦμε λοιπὸν νὰ τὴν ρωτήσουμε γιὰ τὴν ἀπάντησή τοῦ ΥΠΠΟ στὸ γράμμα της. Γνωρίζουμε ὅμως, ἔστω καθυστερημένα, ποῖο ἦταν τὸ γράμμα τῶν Γάλλων ἀκαδημαϊκῶν πρὸς τὸν ΥΠΠΟ.

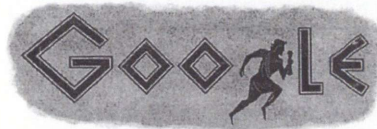
Στὶς 28 Μαρτίου 2001 ἡ Jacqueline de Romilly ἔγραψε στοὺς ἐδῶ στενοὺς της φίλους Εὐῆ Μελά καὶ Ἀρίστο Φρυδᾶ τοῦτο τὸ μικρὸ γράμμα:

«Académie française | 35, Quai de Conti | 28.03.01
Chers Amis,

Voici le texte que j'ai fait parvenir à M. Ev. Venizelos avec 19 signatures de l'Académie Française et 19 de l'Académie des Inscriptions. Je compte sur vous pour le montrer de ma part à Ang. Vlachos; mais il ne faudrait faire aucune publicité pour le moment. | Mille amitiés à vous deux. | J. de Romilly».

Λίγο καιρὸ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό της ἡ Εὐῆ Μελά⁴ μοῦ εἶχε δώσει τὴν ἐπιστολὴ τῆς Jacqueline de Romilly μὲ τὴν ἄδεια ἐλεύθερης χρήσης της καὶ μαζί καὶ τὴ δήλωση τῶν 38 Γάλλων ἀκαδημαϊκῶν τῶν δύο Ἀκαδημιῶν ποὺ τὴν συνόδευε. Ἡ δήλωση τῶν ἀκαδημαϊκῶν εἶναι τούτη:

«Marathon ne représente pas seulement la victoire héroïque remportée par les Grecs sur l'envahisseur perse: la bataille

Γιὰ νὰ τιμήσει τὴν ἐπέτειο τῆς μάχης ἡ Google τροποποίησε γιὰ λίγες μέρες τὸν λογότυπό της (31 Ὀκτωβρίου 2010).

reste à jamais comme le souvenir de la victoire des peuples attachés à la liberté sur un adversaire incarnant un pouvoir despotique. Les Grecs ne sont donc pas les seuls à aller se recueillir sur le lieu de cette victoire si souvent célébrée. Or nous apprenons, avec quelque stupeur, que l'endroit serait choisi pour certaines épreuves des prochains Jeux Olympiques; c'en serait alors fini du recueillement: le lieu serait piétiné et envahi de constructions, dont la trace, sans doute, ne s'effacerait pas aisément.

Les amis de la Grèce, nourris de la tradition antique, désirent exprimer leur surprise et leur inquiétude; ils espèrent que les autorités grecques tiendront compte de ces sentiments, inspirés par l'amour de leur pays».

Δὲν γνωρίζουμε λοιπὸν τὴν ἀπάντηση τοῦ ΥΠΠΟ. Ὅποια καὶ νὰ ἦταν, κάτι σὰν τὴν ἀνακοίνωση στὸ συνέδριο γιὰ τὰ μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως (βλ. ἐδῶ σ. 172 κέ.) ἔχει διαψευθεῖ ἀπὸ τὴν κατόπιν πορεία τῶν πραγμάτων καὶ τὴ σημερινὴ κατάσταση τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ἄξιο μνείας εἶναι ὅτι μεγάλο τμῆμα τοῦ ἦταν ἰδιοκτησία τοῦ Κωνσταντίνου Ἀντ. Μπενάκη, ὁ ὁποῖος μὲ ἰδιοχείρως γραμμὲν διαθήκη του τῆς 16 Ἰουλίου 1962, τὴν κληροδότησε στὸ μουσεῖο Μπενάκη «ὅπως αὕτη διοικῆται καταλλήλως ἵνα καθίσταται παραγωγός, οἱ δὲ ἐξ αὐτῆς πόροι διατίθενται διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἰδρύματος τούτου».

1. Ὁ Μέντωρ 59, 2001, 132.

2. Κέρδος 12 Ἰουλίου 2001.

3. Ὁ Μέντωρ 82, 2007, 64.

4. † 28 Μαΐου 2010· βλ. Ὁ Μέντωρ 96, 2010, 69-72.

Ο ΜΑΡΑΘΩΝ, ΟΙ ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΟ '21

Εύθους με την έκρηξη της ή Έπανάσταση του '21 συνδέθηκε με την αρχαιότητα και τα Περσικά. Με τους στίχους του Σολωμού «*Ω τρακόσιοι, σηκωθείτε | και ξανάλλθετε σέ μᾶς | τὰ παιδιὰ σας θελ' ἰδεῖτε | πόσο μοιάζουνε με σᾶς*»¹, οί Έλληνες αγωνιστές συγκρίνονται με τους 300 Λακεδαιμονίους του Λεωνίδα πού έπεσαν στις Θερμοπύλες τὸ 480 π.Χ. Σήμερα δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχει ἡ ἐξιδανικευμένη αὐτὴ ἄποψη γιὰ τοὺς Έπαναστάτες τοῦ '21. Μάλιστα ἐντελῶς τελευταῖα ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβέρνησης κ. Θεόδωρος Πάγκαλος φέρεται πὼς σὲ ὁμιλία του στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ὁξφόρδης τὸν Μάιο τοῦ 2010 εἶπε: «Οἱ Έλληνες πὸ ἐκάναν τὴν Έπανάσταση τοῦ 1821 ἦταν ἓνα μάτσο ἀγράμματων καὶ ἀδαῶν χωριατῶν, οἱ ὁποῖοι ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἀποφάσισαν νὰ δημιουργήσουν ἓνα σχίσμα ἀπὸ τὴν ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία»².

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ ἀγωνιστές (ὄχι ὅλοι), καὶ οἱ ἀρχηγοί τους, ἦταν ἀγράμματοι καὶ χωριάτες, γι' αὐτὸ καὶ οἱ περισσότεροι δὲν κατέλαβαν κυβερνητικὲς θέσεις οὔτε ἐπὶ Καποδίστρια οὔτε κατὰ τὴν πρώτη Βασιλεία. Ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Μακρυγιάννης, δὲν ἤξεραν γράμματα, ὁ τελευταῖος ἔμαθε ἀνάγνωση καὶ γραφὴ σὲ μεγάλη ἡλικία. Ὁ Γέρος τοῦ Μοριᾶ καὶ ὁ Καραϊσκάκης εἶχαν γραμματικούς. Ὁ Νικηταρᾶς (1782-1849), ἀγράμματος καὶ αὐτός, πέθανε πάμπωχος στὸν Πειραιά. Ὡς καπετάνιο ὅμως ἦταν ἔξοχοι, ὑποδείγματα στρατιωτικῶν ἡγετῶν τῶν ἄτακτων σωμάτων πὸ ἐδιώξαν τοὺς Τούρκους. Φυσικὰ δὲν τὸ ἐκάναν οὔτε γιὰ νὰ ἐφαρμοσθεῖ τὸ Μνημόνιο καὶ νὰ διασωθοῦν τὰ δάνεια τῶν «Ἀγορῶν», δηλαδὴ τὸ *Χρέος*, οὔτε γιὰ νὰ μὴ μιλάμε ἔμεῖς σήμερα τουρκικά. Τὸ ἐκάναν γιὰτὶ ἤθελαν νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι ἐλεύθεροι, καὶ πέθαιναν γι' αὐτό, σὰν τὸν Παπαφλέσσα καὶ τὸν Ἀθανάσιο Διάκο, τοὺς Σουλιῶτες, τοὺς Μεσολογγίτες. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀγράμματοι καὶ χωριάτες δὲν μᾶς ἔβλαψαν, ἀντίθετα μᾶς ἐξασφάλισαν τὴν ἐλευθερία, μᾶς ἔδωσαν πλῆθος λόγων νὰ εἴμαστε περήφανοι γιὰ τοὺς ἀγῶνες τους καὶ κυρίως δὲν μᾶς δημιουργοῦν τὸ αἶσθημα τῆς ντροπῆς, ὅπως συμβαίνει

2.500 χρόνια
από την Μάχη του Μαραθώνα

Ἡ παράσταση τοῦ ἐξωφύλλου τοῦ περιοδικοῦ *Πειραϊκὸ Ὁρόσημο* εἰκονίζει τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνος. (Τεῦχος 32 Ἰούλιος - Σεπτέμβριος 2010.)

σήμερα μὲ πολλοὺς μὴ χωριάτες καὶ ἐγγραμμάτους ποὺ ἂν ζοῦσαν τότε θὰ εἶχαν, ὅλοι, τὴν τύχη τοῦ Νενέκου τὸν ὁποῖο ὁ ἀγράμματος Κολοκοτρῶνης διέταξε καὶ τὸν ἐκέλευσαν γιὰ νὰ μὴν ἀπλωθεῖ ἢ ἠθική του ἀρρώστια, τὸ προσκῦνημα στὸν Ἰμπραῖμ, στοὺς Ἕλληνες. Σήμερα δὲν ὑπάρχουν ἀγράμματοι, χωριάτες καὶ ἀδαεῖς, ἀπὸ διπλωματία ὑποθέτω, ὀπλαρχηγοὶ καὶ δὲν ἐκτελοῦνται οἱ Νενέκοι. Ἀντιθέτως, προσλαμβάνονται καὶ ὑποδύονται, στὸν θίασο τῶν Ἐξεταστικῶν, τοὺς ἐντίμους.

Αὐτὰ ποὺ λέγονται σὶς μέρες τοῦτες γιὰ τὸ '21 ἐξηγοῦν καὶ τὴν κενότητα τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν 2500 χρόνων ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ 490 π.Χ.

1. Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, στρ. 78.

2. *Ριζοσπάστης*, 6 Ἰανουαρίου 2011· βλ. σχετικὰ *Ἐλεύθερος Τύπος* τῆς 4 Ἰανουαρίου καὶ *Ἡ Καθημερινή* τῆς 6 Ἰανουαρίου 2011. Οἱ λόγοι τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Κυβέρνησης ἀπηχοῦν τὸν σύγχρονο Μετερνιχισμό. Μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα εἶναι διαποτισμένη ἡ νέα ἱστορία τῆς Ἐπανάστασης τοῦ '21, ἔκδοση καθημερινῆς ἐφημερίδας ποὺ κυκλοφορήθηκε πρόσφατα καὶ ἡ σχετικὴ ἱστορικὴ ἐκπομπὴ σὲ συνέχειες συγγενοῦς σταθμοῦ τηλεοράσεως. Τὸ συμπέρασμα εἶναι: Δὲν ἦταν καὶ τόσο κακοὶ οἱ Τοῦρκοι, ἔκαναν καὶ καλὰ πράγματα γιὰ τοὺς δούλους τους.

ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΔΙΟΝ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

Τὰ ὅσα συμβαίνουν σήμερα στὴν Ἑλλάδα εἶναι τόσο σημαντικά, καὶ ἔχουν τόσο βαριές καὶ κακὲς συνέπειες γιὰ τοὺς περισσότερους Ἕλληνες, ὥστε ἡ ἀσχολία μὲ τὸ πεδίου τῆς μάχης τοῦ 490 π.Χ. νὰ φαίνεται, τὸ ὀλιγότερο, βαρετὴ. Ἐπειδὴ ὁμως μὲ τὸν ἑορτασμὸ τῆς ἐπετείου κλείνει καὶ τὸ θέμα τῆς καταστροφῆς τοῦ Μαραθῶνος δὲν εἶναι ἄσκοπο οἱ μελλοντικοὶ ἀναγνώστες τοῦ *Μέντορος* νὰ ἔχουν μία σύνοψη τῶν ιδεῶν ποὺ διατυπώθηκαν γιὰ τὸ πεδίου τῆς μάχης τὰ χρόνια ποὺ λήφθηκε ἡ ἀπόφαση γιὰ τὴν καταστροφή του. Οἱ ἀπόψεις τῶν ξένων φαίνονται σὲ ὅσα ἔγραψε ὁ Maurice Druon τὸ 2001¹. Οἱ ἀπόψεις τῶν Ἑλλήνων γίνονται φανερὲς σὲ δύο κείμενα, τὸ πρῶτο πανεπιστημιακὸ, τὸ δεῦτερο δημοσιογραφικὸ.

Τὸ πρῶτο εἶναι ἀνακοίνωση σὲ συνέδριο²:

«Β. Λαμπρινουδάκης: - - - Για τὸ θέμα τοῦ Μαραθῶνος, δυστυχῶς πάλι πρέπει νὰ μιλήσω, διότι καὶ γνωρίζετε ἀπὸ τὸν Τύπο ὅτι ἔχω λάβει θέση γιὰ τὸ θέμα, καὶ ὡς Πρόεδρος τοῦ Ταμείου Διαχείρισης Πιστώσεων Ἀρχαιολογικῶν Ἔργων ἔχω γνώση γιὰ ἓνα πρόγραμμα, τὸ ὁποῖο ἀφορᾷ ακριβῶς αὐτὸν τὸ χώρο. Ἡ πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνα ἔχει, ὅπως γνωρίζετε ὅλοι ἢ δὲν γνωρίζετε, πάρα πολλές περιπέτειες. Θα παρακαλοῦσα ὅσους εἶναι ἐδῶ, νὰ κάνουν μία βόλτα πρὸς τὴν Μπρεξίζα ἢ νὰ κάνουν μία βόλτα πρὸς τις περιοχὲς πρὸς τὰ βορειοανατολικά, γιὰ νὰ δουν ποια ἦταν καὶ εἶναι γενικότερα ἡ σημερινὴ κατάσταση στοὺς χώρους αὐτὸν.

Ἡ μελέτη, ἡ ὁποία παρουσιάστηκε τελευταία στο Κεντρικὸ Ἀρχαιολογικὸ Συμβούλιο, καὶ εἶναι μία δεῦτερη μελέτη γεωλογικὴ, ποὺ δὲν ἔχει σχέση μὲ τοὺς ἀρχαιολόγους, δείχνει ὅτι ἡ περιοχὴ τοῦ Σχοινιά, στὴν ὁποία χωροθετήθηκε τὸ Ὀλυμπικὸ Κωπηλατοδρόμιο, εἶναι μία περιοχὴ ἡ ὁποία εἶχε ἓνα πολὺ μικρὸ μέρος πρὸς τὰ βόρεια, τὸ ὁποῖο ἦταν ξηρὰ στα προϊστορικὰ χρόνια καὶ στὴ συνέχεια ἐγένετο λίμνη, λιμνοθάλασσα μάλλον καὶ ἔλος, καὶ ἐκτοτε κατελάμβανε αὐτὴ ἡ υγρὴ περιοχὴ, με αρκετὸ βάθος ἀπὸ ὅ,τι μᾶς ἐξηγήθηκε, μία πολὺ μεγαλύτερη

έκταση, από αυτή που γνωρίζαμε εμείς για το έλος. Επομένως, η περιοχή αυτή ήταν πάντοτε ένα υγρό τοπίο, το οποίο δεν ήταν προσβάσιμο από τους προϊστορικούς χρόνους και πέρα στους ανθρώπους. Αυτά αναφέρονται και από τους αρχαίους, ότι ο χώρος είναι «δυσίππαστος» κλπ. Η χωροθέτηση λοιπόν ενός κωπηλατοδρομίου εκεί αποκαθιστά το υγρό στοιχείο.

Δεύτερον, η κοινωνική συνειδητοποίηση του θέματος, η οποία προκλήθηκε, οδήγησε στην προστασία του χώρου με τη νομοθέτηση αυτού του μεγάλου οικολογικού πάρκου και επίσης οδήγησε σε ένα τρίτο πολύ καλό μέτρο, κατά τη γνώμη μου, για τα υπολειπόμενα μνημεία του Μαραθώνα, στο πρόγραμμα ενοποίησης και ανάδειξης των χώρων που έχουν απομείνει στον Μαραθώνα, το οποίο τρέχει και χρηματοδοτείται πολύ καλά, έτσι ώστε η μνήμη, για την οποία μιλήσαμε προηγουμένως, να μπορεί πρώτον να παγιωθεί, τόσο τουλάχιστον σε ό,τι έχει απομείνει, και δεύτερον να απαλλαγεί από τους ευτελισμούς στους οποίους έχει υποβληθεί μέχρι σήμερα.

Θα έλεγα ακόμη, ότι και ο τρόπος με τον οποίο σήμερα παρουσιάζουμε τον σωρό, τον Τύμβο δηλαδή του Μαραθώνα, δεν είναι αυτός, τον οποίο θα επέβαλλε αυτή η αρχή της Ευρωπαϊκής σκέψης, την οποία αναφέρατε. Θεωρώ λοιπόν, ότι με τα δεδομένα τα κοινωνικά, τα πραγματικά, τα ιστορικά, τα οποία παρέλαβε η σημερινή κοινωνία, η λύση η οποία δίδεται σήμερα είναι η μόνη εφικτή και η μόνη καλή για την τύχη των μνημείων, τα οποία έμειναν στον Μαραθώνα.

Θα μου επιτρέψετε να πω και άλλη μια δική μου εμπειρία, ήμουν σε μία επιτροπή, η οποία προσπαθούσε να ελέγξει τη δόμηση γύρω από τον Τύμβο του Μαραθώνα. Με τα ίδια κριτήρια είχαμε πετύχει αλλού πάρα πολλά πράγματα, στην περιοχή αυτή αποτύχαμε, η δύναμη της ζωής ήταν πολύ μεγαλύτερη από όσες δυνάμεις είχε το κράτος για να επέμβει και εκεί δεν κατέστη δυνατόν να γίνει αυτό, το οποίο επιθυμούσαμε. Πιστεύω λοιπόν, ότι τώρα, με την ευαισθητοποίηση η οποία έχει προκύψει, με τη συστηματική αντιμετώπιση του θέματος πλέον εκ μέρους της Πολιτείας και εκ μέρους των αρχαιολόγων και εκ μέρους των χρηματοδοτών, θα γίνει το καλύτερο, το οποίο μπορεί πλέον να γίνει γι' αυτή την περιοχή. Ευχαριστώ».

Τὸ δεύτερο κείμενο εἶναι ἄρθρο τοῦ Ἀντώνη Καρκαγιάννη στὴν *Καθημερινή*³ μὲ τίτλο «Για τον Μαραθώνα (πάλι)» καὶ ὑπότιτλο «Ο Μαραθώνας εἶναι σύμβολο, πάντοτε καὶ ἐπὶ 25 αἰῶνες ἦταν σύμβολο. Οὔτε ... γεωλογία εἶναι, οὔτε τοπογραφία. Αυτό το σύμβολο θέλουν να το αποδυναμώσουν καὶ να το απογυμνώσουν ἀπὸ το υψηλό πνευματικό του περιεχόμενο. Να το μεταβάλουν σε ... οικόπεδα αυθαίρετης δόμησης»: «“Φοβούμαι, γράφει ο υπουργός Πολιτισμοῦ κ. Εὐ. Βενιζέλος, ὅτι το ζήτημα του κωπηλατοδρομίου ἐξελίσσεται σε πεδίο μίας ακατανόητης για ἐμένα σύγκρουσης πρώτον μεταξύ συνταξιούχων καὶ ἐν ενεργεία στελεχῶν της ἀρχαιολογικῆς υπηρεσίας καὶ δεύτερον μεταξύ ἐπιστημόνων που δεν πρέπει ὅμως να μετατρέπουν τις διαφωνίες τους σε προσωπικὴ ἀντιδικία”.

Δεν θα σχολιάσω τὴν πρώτη μορφή της σύγκρουσης, μεταξύ συνταξιούχων καὶ ἐν ενεργεία ἀρχαιολόγων. Εἶναι φυσικό το νεαρόν της ηλικίας να ἐπιτρέπει στον κ. Βενιζέλο να αισθάνεται περιφρόνηση πρὸς τους συνταξιούχους ἐν γένει (τὴν ἐξέφρασε καὶ ἄλλοτε) καὶ ἐμπιστοσύνη πρὸς τους «ἐν ενεργεία», οἱ οποίοι, ἐπιπλέον, ἔχουν το προσόν να εἶναι υφιστάμενοί του. Ο κ. Σταϊνχάουερ το ὁμολογεί εὐθαρσῶς: «Ἀντιστάθηκα ὅσο μπορούσα (με το πρώτο ἐγγράφὸ του με το οποίο κατηγορηματικά ἀπέρριψε τὴν κατασκευὴ του κωπηλατοδρομίου στον Μαραθώνα). Ἀλλὰ μέχρις ἐνός ὁρίου, μὴ ξεχνάτε ὅτι εἶμαι υπάλληλος».

Ἡ δεύτερη μορφή σύγκρουσης, που ἐπισημαίνει ο κ. Βενιζέλος, ἔχει περισσότερο ἐνδιαφέρον. Εἶναι, λέει, μεταξύ ἐπιστημόνων, ἀρα εἶναι ἐπιστημονικὴ, χωρὶς ὠστόσο να διευκρινίζει μεταξύ ποιων ἐπιστημόνων, ποίας ἐπιστήμης. Πλην της συγκρούσεως μεταξύ «συνταξιούχων καὶ ἐν ενεργεία» ἀρχαιολόγων, ἡ οποία ἀπὸ τὴ φύση της δεν εἶναι ἐπιστημονικὴ, ἄλλη σύγκρουση δεν ἀντελήφθη: Οὔτε μεταξύ ἱστορικῶν για θέματα ἱστορίας, οὔτε μεταξύ ἀρχαιολόγων για θέματα ἀρχαιολογίας οὔτε μεταξύ τοπογράφων για θέματα τοπογραφίας.

Ἀντιθέτως, ἀπὸ τὴ μια πλευρὰ διαμορφώθηκε διεθνῶς ἓνα μεγάλο καὶ συμπαγές μέτωπο ἐπιστημόνων καὶ διανοουμένων καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ συνήθης ἀλαζονεία της ἐξουσίας, ἀπογυμνωμένη ἀπὸ κάθε πνευματικότητα καὶ περιβαλλόμενη ἀπὸ τὴ

Γενική ἄποψη τοῦ λεμβοδρομίου τοῦ Μαραθῶνος, τὶς ἡμέρες τῆς ἀκμῆς του (φωτ. Ὑπουργείου Περιβάλλοντος καὶ Δημοσίων Ἔργων).

δημοσιοὑπαλληλική ατολμία (τὴν υπαινίσσεται καὶ ὁ κ. Ευάγ. Βενιζέλος με τοὺς συνταξιούχους καὶ τοὺς «εν ενεργείᾳ») καὶ το πολὺ, ἀπὸ μικροσυμφέροντα τῆς τοπικῆς κοινωvίας. Ἐκτός ἀν υπάρχουν καὶ μεγάλα συμφέροντα που θα φανοῦν ἀργότερα.

Ἡ πνευματικὴ γύμνια ἀναδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὰ επιχειρήματα που κατὰ καιροὺς προβάλλει ὁ κ. Βενιζέλος, τὰ ὁποῖα ἀναγκάζεται νὰ τὰ εγκαταλείπει ἀλλὰ καὶ ἐπανέρχεται σ'

αυτά, επειδή δεν έχει άλλα. Η τελευταία επιστολή της Αρχαιολογικής Εταιρείας (οι ... συνταξιούχοι!) τον εκθέτει επικίνδυνα για το πολιτικό του μέλλον (το οποίο τόσο τον απασχολεί), γιατί αποκαλύπτει ότι χρησιμοποιεί ψευδή στοιχεία ή αμφλεγόμενες θεωρίες για να παραπλανήσει τους ξένους (π.χ. την Επίτροπο Viviane Reding), σχετικά με τη διαμάχη για το Κωπηλατοδρόμιο του Μαραθώνα. Αυτού του είδους ... την εξωτερική πολιτική όχι μόνο η Αρχαιολογική Εταιρεία έχει την αρμοδιότητα, το δικαίωμα και την υποχρέωση να την κρίνει (και να την αποκαλύψει) αλλά και κάθε πολίτης.

Η διαμάχη περί τον Μαραθώνα ούτε επιστημονική είναι ούτε μεταξύ επιστημόνων. Είναι βαθύτατα ιδεολογική και πολιτική και αυτό το γνωρίζει ο κ. Ευ. Βενιζέλος. Ο Μαραθώνας είναι σύμβολο αντίστασης και ελευθερίας και ως τέτοιο σύμβολο διατηρήθηκε στη μνήμη των ανθρώπων επί 25 αιώνες. Και αν ακόμη ευσταθούσαν οι ψευδοθεωρίες δεν έχει καμιά σημασία αν ήταν θάλασσα ή στεριά, αν υπήρχαν πουλιά ή όχι ή αν 50.000 άνθρωποι συγκρούστηκαν σε ... 1.000 τετραγωνικά μέτρα ή αν η σύγκρουσή τους επεκτάθηκε αναπόφευκτα σε όλη την πεδιάδα. Το ότι το υπουργείο Πολιτισμού (!) κάθεται και συζητάει τέτοια προβλήματα, προβάλλοντας

παιδαριώδεις συστάσεις. Άλλες χώρες και άλλες κυβερνήσεις (που ξέρουν από ... εξωτερική πολιτική) καταβάλλουν προσπάθειες (όχι πάντοτε θεμιτές) για να εμπλουτίσουν και ενδυναμώσουν τα σύμβολά τους. Ο κ. Ευ. Βενιζέλος και το υπουργείο του αγωνίζεται να τα αποδυναμώσει και να τα απογυμνώσει».

Ἡ ἐπέτειος τιμήθηκε καὶ μὲ τὴν ἔκδοση τεσσάρων γραμματοσήμων. Τὰ τρία (0.50, 0.58, 0.72 €) ἀναπαράγουν ἀττικές ἀγγειογραφίες καὶ τὸ τέταρτο (3 €) εἰκονίζει τὸ χάλκινο κράνος τοῦ μουσείου Ὀλυμπίας (ἀρ. Β. 2600) μὲ τὴν ἐπιγραφή Μιλτιάδες [ἄ]νέ[θε]κεν [τῷ Δί].

Καὶ γιὰ νὰ τελειώνει ὁ λόγος, θυμίζω ὅτι τοὺς παλιοὺς τοὺς ἀπασχολοῦσε συχνὰ ἡ ἰδέα καὶ ὁ συμβολισμὸς τοῦ Μαραθῶνος καὶ πολλοὶ ἐμπνεύστηκαν ἀπὸ τὸ γεγονός τοῦ 490 π.Χ., ὅπως ὁ Γ. Ε. Μαυρογιάννης ὁ ὁποῖος, στὸ ποίημά του μὲ τίτλο «Ἐξύπνα Μοῦσα!», ἀφιερώνει στὴ μάχη τούτους τοὺς στίχους⁴:

*Ἀνάστηθι σύ, ὦ μεγάλη
 Τοῦ Μαραθῶνος γενεά!
 Ἡ περσοφόνος ἰδοὺ πάλη
 Ἐνδοξος πάλιν μειδιᾷ!
 Τοῦ Μιλτιάδεω ἐμπρός μου
 Σκιὰ σὲ βλέπω σεβαστή!
 Ἐξύπνα, Μοῦσα, ἀρωγός μου,
 Ἐξύπνα, φίλη μου πιστή.*

1. Ὁ Μέντωρ 91, 2009, 35-39.

2. Φανῆς Μαλλοῦχου-Tufano (ἐπιμ.), 5^η Διεθνὴς Συνάντηση γιὰ τὴν Ἀποκατάσταση τῶν Μνημεῖων Ἀκροπόλεως, Ἀθήνα 4-6 Ὀκτωβρίου 2002, ἔκδοση ΥΠΠΟ, ΕΣΜΑ, 471-472.

3. Πέμπτη, 2 Αὐγούστου 2001.

4. Παλιγγενεσία, ἀρ. 1002, Δευτέρα 19 Σεπτεμβρίου 1866.

ΕΠΕΤΕΙΑΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Μία τόσο μεγάλη επέτειος, όπως αυτή των 2500 χρόνων από τη μάχη φυσικό ήταν να τιμηθεί και με έκτενέστερα, από τα δημοσιογραφικά, δημοσιεύματα. Δέν τὰ γνωρίζω ὅλα· θὰ μνημονεύσω ὅσα μοῦ προσέφεραν οἱ ἐκδότες.

Πρῶτο, καὶ προδρομικό, εἶναι ὁ τόμος ποῦ ἐξέδωσε ἡ «Δημοτικὴ Ἐπιχείρηση Ἀνάπτυξης Μαραθῶνος» τὸ 2008, μέγας σὲ σχῆμα (25 × 32) καὶ βαρύτατος (σελ. 303) μὲ τίτλο *Μαραθῶν* καὶ κείμενο ἑλληνικὸ καὶ ἀγγλικό. Χωρὶς νὰ ἐρωτηθῶ, ὁ δήμος Μαραθῶνος θεώρησε νόμιμο νὰ ἀναδημοσιεύσει σχεδὸν ὀλόκληρο τὸ βιβλίο μου *Ὁ Μαραθῶν* ποῦ εἶχε ἐκδόσει ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία τὸ 1995. Δέν γνωρίζω ἂν καὶ τὸ λοιπὸ κείμενό του εἶναι πρωτότυπο ἢ ἀναδημοσίευση.

Ὁ Μαραθῶν καὶ τὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τοῦ Γεωργίου Σταϊνχάουερ μὲ ἐκδότῃ τὸ «Κοινωφελὲς Ἴδρυμα Ἰωάννη Σ. Λάτση» [2009] (28 × 34, σελ. 330), ἐκφράζει τὴν ἐπίσημη ἐκδοχὴ περὶ Μαραθῶνος· ὁ συγγραφεὺς ἦταν ὁ Προϊστάμενος τῆς Ἐφορείας Ἀρχαιοτήτων Ἀττικῆς κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαμάχης γιὰ τὸ πεδίου τῆς μάχης. Τὸ βιβλίο περιέχει πολλὰ εἰκόνες στὶς ὁποῖες τὰ μικρὰ ἀντικείμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰκονίζονται σὲ μέγεθος μεγαλύτερο τοῦ φυσικοῦ. Μία εἰκόνα εἶναι πρωτοφανής· οἱ σταλακτίτες τῆς σπηλιᾶς τοῦ Πανὸς στὴν Οἰνὴ βγαίνουν ἀπὸ τὸ ἔδαφος (σ. 30).

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα. 2500 χρόνια, Σεπτέμβριος 490 π.Χ. ἔχει τίτλο τὸ βιβλίο (18 × 23, σελ. 189), ποῦ ἐξέδωσε ἡ ἐφημερίδα «Ἐλευθεροτυπία», Σεπτέμβριος 2010. Συγγραφεῖς εἶναι ἡ Κατερίνα Μειδάνη καὶ οἱ Κλεάνθης Ζουμπουλάκης καὶ Νίκος Πετρόχειλος.

Μαραθῶν, 2500 χρόνια, Ἀθήνα 2010, ἔχει τίτλο τὸ ἑλληνικὸ καὶ ἀγγλικὸ βιβλίο (21 × 24, σελ. 96) τῆς Βιβῆς Βασιλοπούλου, πρῶην Γενικῆς Διευθύντριας Ἀρχαιοτήτων καὶ Πολιτιστικῆς Κληρονομιάς τοῦ ΥΠΠΟΤ, ἔκδοση τῆς Νομαρχίας Ἀνατολικῆς Ἀττικῆς, τοῦ ΥΠΠΟΤ καὶ τοῦ ΤΔΠΓΤΕΑΕ μὲ λίγες σχετικῶς μὲ τὰ ἄλλα ἐπετειακὰ βιβλία εἰκόνες ἀλλὰ πὸ συγκροτημένο κείμενο.

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα. Ἱστορία καὶ θρύλος, Ἴδρυμα τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, 2010, εἶναι ὁ κατάλογος τῆς ἔκθεσης (24 × 21, σελ. 155), φροντισμένος, μὲ ὠραῖες εἰκόνες καὶ καλὴ βιβλιογραφία.

Δημοκρατία καὶ ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα, ἐκδόσεις Καπὸν [2010] εἶναι τὸ ἑλληνικὰ καὶ ἀγγλικὰ βιβλίον (25 × 27, σελ. 128) ποὺ ἐκδόθηκε γιὰ νὰ συνοδεύσει τὴν ὁμότιπλη ἔκθεση ποὺ ἔγινε στὸ Ζάππειο ἀπὸ 23 ἕως 31 Ὀκτωβρίου 2010. Τὴν «ἐπιμέλεια-συντονισμό» εἶχε ὁ Σπύρος Μερκούρης καὶ τὴν «ἔρευνα καὶ ἐπιστημονικὴ τεκμηρίωση» ἡ Ἐλισάβετ Σπαθάρη. Ἡ εἰκονογράφηση εἶναι καλῆς ποιότητος, μερικὲς εἰκόνες ὅμως δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὴ μάχη καὶ τὰ Περσικά.

Τὸ περιοδικὸ ἀρχαιολογίας καὶ πολιτισμοῦ *Πειραϊκὸ Ὀρόσημο*, τεύχ. 32 Ἰουλίου-Αὐγούστου-Σεπτεμβρίου 2010 στὸ ἐξώφυλλο του ἀπεικόνισε τὴ μονομαχία ἐνὸς Πέρσου καὶ ἐνὸς Ἑλλήνου. Ὁ Ἕλληνας τρυπάει μὲ τὸ σπαθί του τὸν Πέρση. Τὸ ἄρθρο τῆς «Συντάξεως» εἶναι ἀφιερωμένο στὰ «2500 χρόνια ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα ποὺ καθόρισε τὴν πορεία τοῦ κόσμου» (βλ. σ. 171).

Ὁ τόμος *Μαραθῶν. Ἡ μάχη καὶ ὁ ἀρχαῖος δῆμος*, ἐπιμ. Κώστα Μπουραζέλη καὶ Κατερίνας Μεϊδάνη, Ἴνστιτούτο τοῦ βιβλίου - Ἄ. Καρδαμίτσα (Ἀθήνα 2010), περιέχει τὶς ἀνακοινώσεις ποὺ ἔγιναν σὲ διεθνὲς συμπόσιο στὸν Μαραθῶνα (12-14 Σεπτεμβρίου 2008). Στὶς σελίδες 311-345 περιέχεται πλούσια βιβλιογραφία.

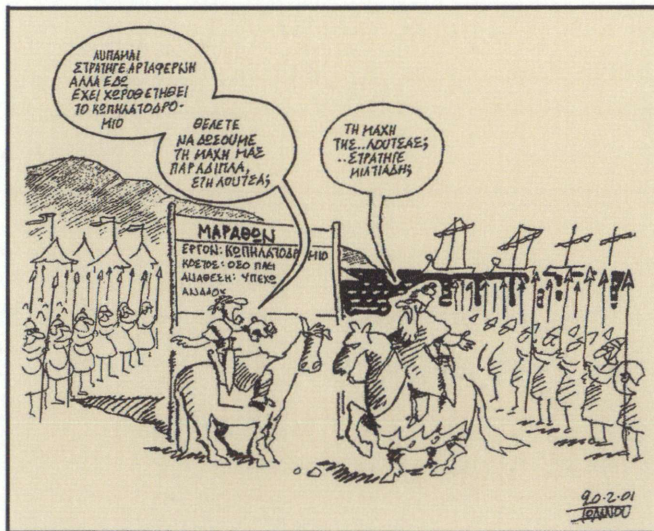
οὐ πάνυ γε ράδιόν ἐστιν εὐρεῖν ἔργον ἐφ' ᾧ
οὐκ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι. χαλεπὸν γὰρ οὕτω τι
ποιῆσαι ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν, χαλεπὸν δὲ
καὶ ἀναμαρτήτως τι ποιήσαντα μὴ ἀγνώ-
μονι κριτῇ περιτυχεῖν.

Ξενοφ. Ἀπομν. 2, 8, 5

ΜΑΡΑΘΩΝ ΚΑΙ ΣΑΤΙΡΑ

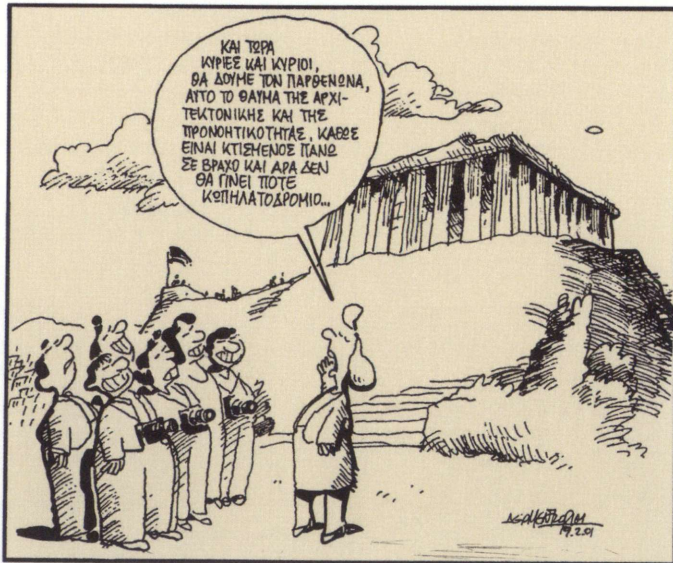
Τοῦ Γιάννη Ἰωάννου. (Ἔθνος, 15 Φεβρουαρίου 2001.)

Τοῦ Γιάννη Ἰωάννου. (Ἔθνος, 20 Φεβρουαρίου 2001.)

Του Άνδρέα Πετρούλακη. (Η Καθημερινή, 21 Φεβρουαρίου 2001.)

Του Γιάννη Δερμεντζόγλου. (Από τον Έλεύθερο Τύπο. Έδω άναδημοσίευση από την Έλευθεροτυπία της Τετάρτης 21 Φεβρουαρίου 2001.)

Του Τολιάδη. (Τὸ Ποντίκι, 22 Φεβρουαρίου 2001.)

Του Σιάθη. (Τὰ Νέα, 16 Μαρτίου 2001.)

Του Στάθη. (Τὰ Νέα, 21 Μαρτίου 2001.)

Του Γιώργου Βλατάκη. (Η Καθημερινή, 1 Ιουλίου 2001.)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
 ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ
 ΤΟΥ ΜΕΝΤΩΡΟΣ
2010

Ἠγέτες καὶ ἄνθρωποι τοῦ μόχθου: 1-6 • Ἡ προστασία τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπὶ Καποδίστρια: 7-32 • Τὸ ἀρχαῖο θέατρο τοῦ Ἄργους II: 33-34 • Εὐχαριστήριον τοῦ Μουστοξύδη πρὸς τὸν Καποδίστρια: 35-36 • Πρὸς τοὺς Ἐταίρους: 37-40 • ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Κοραΐς καὶ Μουστοξύδης: 41-44 • ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Ἡ Ἐταιρία τῶν Φιλομαθῶν: 45-50 • ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Ὁ Thiersch εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ αἱ Ἑλληνικὰ ἀρχαιότητες ἐπὶ Καποδιστρίου: 51-59 • ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, Ὁ Fr. Thiersch καὶ ἡ ἴδρυση τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: 60-64 • Ἐπιστολὴ ἐλλήνων οπουδαστῶν τοῦ Μονάχου πρὸς τὸν Καποδίστρια: 65-67 • Οἱ Κερκυραῖοι ἀποδοκιμάζουν τὸν Θεῖριο: 68 • Β.Χ.Π., Εὐῆ Μελά: 69-72 • Νέες εἰδήσεις γιὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ: 73-77 • Πρακτικὸ τῆς Ἀ΄ Τακτικῆς Συνέλευσης τῆς 16 Μαΐου 2010: 78-97 • Ἦταν ἡ σειρὰ τοῦ Ἀβέρωφ: 98-100 • Κατοχικά: 101-104 • Ἐγγραφα τοῦ Ἀρχείου Γεωργίου Π. Οἰκονόμου στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία: 105-129 • Β.Χ.Π., Γιάννης Σακελλαράκης: 130-134 • Δωρεά: 134 • Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα καὶ ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἐταιρείας: 135-136 • Ἐρευνες στὴν Ἀττικὴ, 1994-2003: 137 • Βραβεῖο γιὰ τὸ ἔργο στὸν Πύργο Ἁγίας Τριάδας Ἀμοργοῦ: 138 • Ἡ ἀκρόπολις τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου στὴ Σίφνο: 139-140 • ΠΑΝΟΥ ΒΑΛΑΒΑΝΗ, Ἐργαλεῖον ἀρχαιοκαπηλίας: 141-144 • ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Λ. ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΥ: Γιάννης Τσέβλικος (1921-2010): 145-146 • Σχολὴ Διδασκαλίας τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης: 147-148 • Ἡ χαμένη μάχη: 149-153 • Ὁ ἑορτασμός τῆς ἐπετείου: 154-167 • Ὁ ἄλλος Μαραθὼν καὶ ἡ Jacqueline de Romilly: 168-169 • Ὁ Μαραθῶν, οἱ Θερμοπύλες καὶ τὸ '21: 170-171 • Ἀπόψεις γιὰ τὸ πεδῖον τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνος: 172-177 • Ἐπετειακὴ φιλολογία: 178-179 • Μαραθῶν καὶ Σάπτρα: 180-183.

VERONIKA MITSOPOULOS LEON

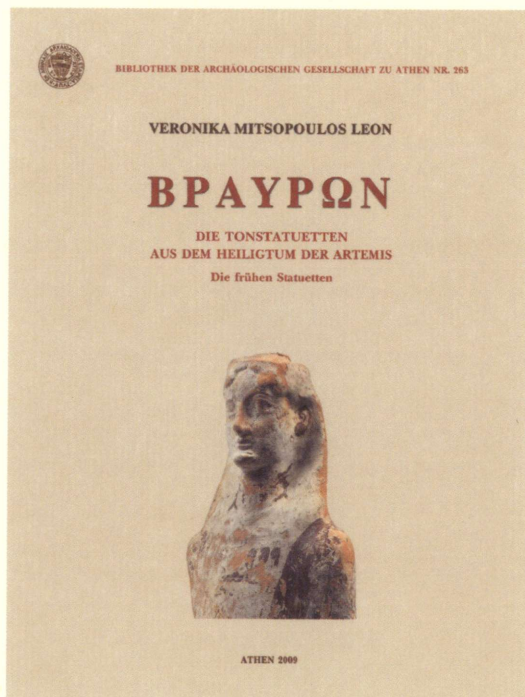
ΒΡΑΥΡΩΝ

DIE TONSTATUETTEN

AUS DEM HEILIGTUM DER ARTEMIS

Die frühen Statuetten

7. bis 5. Jh. v. Chr.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

VORWORT

A. ALLGEMEINE FRAGEN

B. DIE TYPEN

C. ANHANG

ZUSAMMENFASSUNG

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

BIBLIOGRAPHIE

SONSTIGE ABKÜRZUNGEN

INDEX

TAFELN UND ABBILDUNGEN

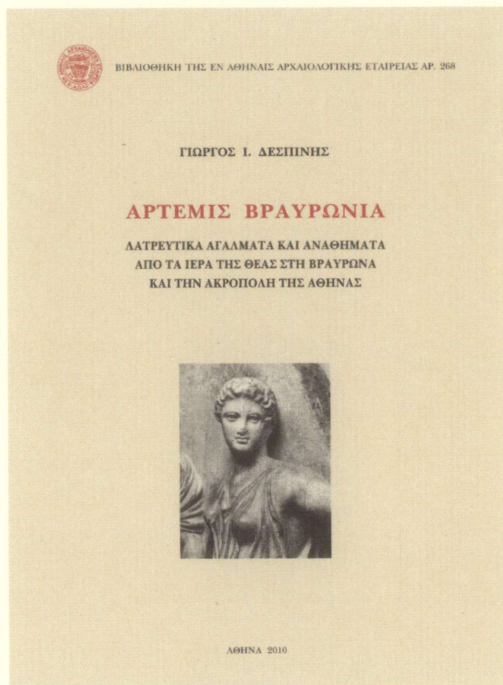
Σχήμα 21×28 εκ. Σελ. XV + 303, ΕΓΧΡ. ΠΙΝ. 8 + ΠΙΝ. 104+ΣΧ. 3.

Διατίθεται στην 'Αρχαιολογική Έταιρεία, Πανεπιστημίου 22, 'Αθήνα 106 72,
τηλ. 210 3625531 • Fax 210 3644996 • secr@archetai.gr • www.archetai.gr
'Αποστέλλεται επίσης επί άντκαταβολή, κατόπιν παραγγελίας.

ΓΙΩΡΓΟΣ Ι. ΔΕΣΠΙΝΗΣ

ΑΡΤΕΜΙΣ ΒΡΑΥΡΩΝΙΑ

**ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΑ ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΘΗΜΑΤΑ
ΑΠΟ ΤΑ ΙΕΡΑ ΤΗΣ ΘΕΑΣ ΣΤΗ ΒΡΑΥΡΩΝΑ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. Τὰ λατρευτικὰ ἀγάλματα τῆς Ἄρτεμης στὴ Βραυρῶνα
2. Ἰφιγένεια καὶ Ὀρέστης. Προτάσεις ἐρμηνείας δύο γλυπτῶν εὐρημάτων ἀπὸ τῆ Βραυρῶνα
3. Ὁ βωμὸς τοῦ Διονύσου στὴ Βραυρῶνα
4. Τὸ ἀναθηματικὸ ἀνάγλυφο τῆς Ἀριστονίκης στὴν Ἄρτεμη Βραυρωνία
5. Μαρμάρινες πλαγγόνες

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

6. Νεότερα γιὰ ἓνα παλαιὸ εὐρημα
7. Τὸ Βραυρώνιο τῆς Ἀθήνας

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΚΑΤΑ ΜΟΥΣΕΙΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΕΣ

Σχῆμα 21×28 ἐκ. Σελ. 172, πίν. 45.

Διατίθεται στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, Πανεπιστημίου 22, Ἀθήνα 106 72,
τηλ. 210 3625531 • Fax 210 3644996 • secr@archetai.gr • www.archetai.gr
Ἀποστέλλεται ἐπίσης ἐπὶ ἀντικαταβολῇ, κατόπιν παραγγελίας.